

List za koristi delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni de
vsega kar producirajo.
—
This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 2146 Blue Island Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se".

PAZITE!

na številko v oklepaju-
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, prileplje-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (317)
je številka
tedaj vam s prihodnjo
številko našega lista po-
teče naročnina. Prosi-
mo, ponovite jo takoj.

Stev. (No.) 316.

Chicago, Ill., 30. septembra (September) 1913.

Leto (Vol.) VIII.

Rudarji prezirajo "Injunction".

**Sodna prepoved hlapčevskega sodnika nima
vpliva na stavkarje v bakrenem okrožju. —
A. F. of L. razpiše stalni tedenski assessment
v pomoč štrajkarjem. — Boj se nadaljuje
z železno vstrajnostjo.**

Calumet, Mich., 23. sept. — Zadačo soboto je izdal sodnik Patrick H. O'Brien v Houghtonu na povelje rudniških družb sodno prepoved ali "injunction" zoper vse krajevne unije W. F. of M. v bakrenem okrožju in še posebej zoper vse unijske rudarje, organizatorje in sploh vsako osebo, ki je v zvezi z unijo. Ta "injunction" prekaša v kršenju ustavnih pravic vse slične sodne prepovedi, kar so jih že izdali kapitalistični sodniki v Ameriki. Stavkarjem — "vsem skupaj in še vsakemu posebej" — je prepovedano piketirati ali nagovarjati skebe od dela, prirežati shode in obhode v bližini rudnikov, paradiirati po javnih ulicah in cestah (!) ob času, ko grede skebe na delo ali iz dela, sploh delati vsako agitacijo v prid unije med neunijskimi rudarji. To je naravnost protizakonito in protiustavno. Hlapčevski sodnik je šel celo tako daleč, da je prepovedal rudarjem hoditi po javnih cestah, ki so ljudska last. Toda zmotilo so se carji bakra in hlapčevski sodnik, ko so mislili, da bodo s tem manevrom oplašili štrajkarje. Kakšno stališče bo unija zavzela napram "indžunkšn", še ni dognano, vendar je pa gotovo, da se rudarji ne bodo kar tako pustili ogropati svojih ustavnih pravic. Pravo govora in zborovanja mora biti nedotakljivo in noben neumni "indžunkšn" neumnega sodnika ne more tega prava ubiti. V nedeljo so se vršili shodi in govori kakor po navadi in govorniki so svetovali stavkarjem, da naj enostavno prezrejo famozni "indžunkšn" in delajo kot doslej; tako so storili tudi premogarji v West Virginiji ob času zadnjega štrajka.

Zadnji teden nas je obiskal prvi mrz in mrljiv sevrn vrtom, ki je neusmiljeno tulil. Rudarji smo že vajeni takih gostov tukaj, toda — o joj! — vojaki. Tako jih je zeblo, da so klepetali z zobni in s prsti in najbrž so tudi prekleli vse tiste, ki so jih poslali semkaj. V Calumetu jim je vihar podrj vse šotore, kakor bi bili iz papirja in skrbrna C. & H. jim je dala razna skladišča in druga poslopja, kjer so prespali mizerno noč. Ali to ni še nič. Naj le čakajo božiča, ko bo 20 pod ničlo. Tedaj jih bo minilo vse veselje premijati skebe do rudnikov.

Calumet, Mich., 24. sept. — Na tajni konferenci v Houghtonu zadnji teden je kralj McNaughton zopet pregovorile magnate, da so zavrgli načrt zveznega odposlanca Moffita za arbitracijo (razsodišče). Moffitu ni preostalo drugega, kakor da je odšel nazaj v Washington, kjer bo poročal vladnemu oddelku za delo trdovratnosti bakrenih baronov.

Josip Mihelič, hrvatski štrajkar, kateri je bil takoj v začetku štrajka aretiran kot "dinamitar", je bil zadnji četrtek pred sodiščem oproščen. Porota se ni mogla zediniti in zadeva mora še enkrat na obravnavo; Mihelič je pa oproščen pod jamčevino \$500. Miheličeva so zaprli, ko so pri nje našli kov dinamita. Takoj so zagnali krik, da boče pogmati v zrak celo bakreno okrožje. Mihelič je pa dokazal, da je z dinamitom ruval parobke, ali pamje na svojem posestvu, da si nabavi kuriva za zimsko, ker z delom v rudniku si ne more toliko zaslužiti, da bi kupil premog. O tem so bili prepričani tudi porotniki, dasi ne vsi, kajti kapitalistično sodišče

skrbni, da pridejo za porotnike sami nasprotniki unijskih rudarjev.

A. F. of L. razpiše stalni tedenski assessment v pomoč stavkarjem.

Washington, 25. sept. — Chas. H. Moyer, predsednik W. F. of M., je večeraj obiskal izvršni koncil American Federation of Labor v tujaknjem glavnem stanu, kjer so ga zagotovili, da bo v kratkem razpisan stalni tedenski assessment na vseh 2,260,000 članov po celi republiki v pomoč štrajkarjem v Copper Country. Koliko bo znašal assessment, ni še določeno. Michigan Federation of Labor je apelirala na glavno eksekutivo, da bi bil assessment pet centov tedensko. Ako se določi pet centov, potem bo prišlo vsak teden do \$150,000 za štrajkarje.

Moyer je tudi obiskal senatorja Boraha in apeliral nanj, da naj v senatu zahteva vladno preiskavo radi peonaže ali prisilnega dela v nekaterih jamah bakrenega okrožja. Predložil je dokaze, da je Quincy Mining Co. privedla v štrajkarsko okrožje 33 imigrantov, ki ne znajo čitati ne pisati in s katerimi se postopa kakor s sužnji. Dvajset teh revčev je že pobegnilo, toda ostali še skebajo proti svoji volji.

John Moffit, vladni odposlanec, kateri se je mudil v Copper Country prejšnji teden, je te dni predložil poročilo tajniku delavskega oddelka Wilsonu. Poročilo sieter še ni v javnosti, toda znano je, da vsebuje precj obtoževalne podatke napram baronom bakra. Pričakovati je, da bo sedaj tudi tajnik Wilson urgiral vladno preiskavo potom senata.

Operatorji gonijo rudarje iz hiš.

Calumet, Mich., 26. sept. — The Copper Range Consolidated Co., je začela s sodnim postopanjem napram stavkarjem, ki stanujejo v kompanijskih hišah. Zapovedala je, da morajo štrajkarji seliti ali pa iti — skebat. Temu infamnemu koraku bodo najbrž sledile tudi druge družbe. Skoro vse naselbine v bakrenem okrožju so namreč lastnina bakrenih baronov, to je hiše, kjer stanujejo rudarji s svojimi rodbinami, so lastnina prvih. Rudniški tirani menda čakajo zime, na kar bodo pričeli goniti rudarje; z ženami in otroci na mraz in sneg in jih na ta način prisilili, da nehajo s stavko. Vprašanje pa je, dali se jim bo ta zlobna nakana posrečila. Unija bo nasprotovala z vsemi zakonitimi sredstvi in ako to ne bo pomagalo, kaj potem —?

Sodna prepoved sodnika P. H. O'Briena je stavkarje še bolj združila v solidarnosti in slogi. Družbe sedaj nameravajo z imoportacijo skebov na debelo, ko so tako na lepem dobile "indžunkšn". Poslale so več agenciov v Chicago, da nabirajo skebe. Toda čikaške unije so pripravljene na vsak tak korak. Po vseh agenturah in posredovalnicah za dobavo dela se vsak dan delijo letaki, ki vsebujejo informacije o štrajku in apel na brezposelne delavce, da se naj čuvajo bakrenega okrožja, kjer jih čaka le peonaža in neštevilne težave. Letaki se glase:

DELAVCI!

Ne dajte se zapeljati! V okolišju bakra v Michiganu je še vedno štrajk. Ne bodite štrajkolomci! Ne v Calumet ali Hancock! Ne v bakreno okrožje Michigana, kjer vaši bratje rudarji in delavci v rudodistilnicah in pri stopah bojujejo veliki boj proti

krivčam, majhnim plačam, dolgemu delavniku in za priznanje unije.

Kar bi imele delati mule — delajo ljudje.

M. J. Riley, organizator W. F. of M. v bakrenem okrožju, se mudi te dni v Chicagi, kjer deluje med unijami v korist stavkarjev. Riley pravi, da imajo rudniški baroni nekaj "press bureau", s pomočjo katerega pošiljajo med svet lažnjive vesti, da je štrajk pri koncu. S temi lažnjivimi vestmi "futurajo" dnevno časopise, po celi Ameriki in iz teh listov posnemajo "štrajkarske novice" tudi takozvani delavski listi v neangleških jeziki. Resnica pa je ravno narobe. Stavkarji se drže trdno kakor prvi dan stavke.

Dalje je pravil Riley, da so rudarji v bakrenem okrožju najslabše plačani delavci v celi Ameriki za delo enake vrste. Na stotine mož, ki so delali kot mule, dobili so le od 20 do 40 dolarjev na mesec. In delo je strašno težko. Kar po drugih rudnikih delajo mule, to morajo v michiganških bakrenih rudnikih opravljati ljudje. Pehati ali riniti morajo pred seboj težke tremarske kare (železne vozičke naložene z bakrenim kamenjem), ki same vajo po tri tone, a z rudo naložene vajo po pet ton. Vrtalni stroj ali sveder vaga 150 funtov in dvigati ter nostiti ga mora en sam mož. Sužnji v južni Afriki imajo lažje delo kot pa vsega v smiljenja vredni rudarji v Calumetskem okrožju. Rudarji so že od nekdaj izročeni na milost in nemilost kapitalistom, ki posedujejo jame. Kapitalisti že od nekdaj nasprotujejo vsakemu gibanju med rudarji v prid unije; posedujejo pa vse posestvo v rudniških okolišjih, vse hiše na svoji zemlji, cerkve, prodajalne, sodišča, javne uradnike — sploh vse.

Pomoč od vseh strani.

Organizirano delavstvo po celi republiki zbira denarne prispevke za michiganske rudarje. To so prostovoljni prispevki poleg izvenrednih assessmentov. Organizacija cestnoželezniških uslužbencev v Salt Lake City, Utah, je na svoji konvenciji zadnji teden izročila ček za \$1000 materi Jones, katere se je mudila tamkaj in apelirala na organizacijo v prid stavkarjev v Copper Country. Ček je že odposlan na svoje mesto. Rudarji in topilničarji v Leadville, Colo., so prostovoljno zbrali \$120,000 za svoje brate v Michiganu.

Smehljaje v smrt.

Gospa Adolfa Helfer v New Yorku je bila raztopnino živega srebra. Umirajočo so prenesli v Bellove bolnice. Ko je prišel zjutraj, ki je nastavljen v uradu nekoga zemljiškega prekopovalca, domov, ga je žena smehljaje pozdravila z besedami: "Vesela sem da si prišel."

Takoj po teh besedah je bila strup in palla nezavestna na tla. Helfer ne ve povedati prav nobenega vzroka, čemu je njegova žena to storila.

Mizarji dosegli zvišanje plač.

Iz Liverpoola na Angleškem se poroča, da se v mnogih krajih, kakor v Grimsby, Bisc, Ancland, Shrewsbury, Farfax in Hereford vzviza plača lesnim delavcem od 1 šilinga 2 pene do 1 šilinga 4 pene.

Zmaga mašinistov.

Toledo, 20. sept. Vseled sporazuma med upraviteljem Toledo Bridge & Crane Co. in zastopniki unije strojevnikov je preprečena velika stavka.

Od 20. oktobra dalje bo vpeljan v tovarni le deveturni delavnik. Zmaga je dosežena vseh tega, ker je unja vedno rasla in postala tako močna, da more postaviti svoje pogoje.

Stavka premogarjev.

Baroni premoga postopajo z delavci istotako kakor baroni bakra v Michiganu.

Trinidad, Colo., 27. sept. — Prvi korak baronov premoga v južnem Coloradu je bil, da so poklicali milico v dotično okrožje, čim se je pričela stavka 8800 premogarjev zadnji teden. Guverner Ammons sicer še ni dovolil milice do tega dne, vendar pa mu ni ni zaupati, 400 puškarjev in profesionalnih ubijalcev je že na licu mesta, kjer izzivajo stavkarje na poboje.

Stavkarji se drže trdno. Med njimi je mati Jones, katere jih navdušuje za boj. Guverner se je neki izrazil, da bo prepovedal materi Jones govoriti na shodih. Mati Jones je pa odgovorila: "Če misli guverner poslati semkaj milico in meni zamašiti usta, tedaj je to dokaz, da z njim ni vse v redu. Jaz ga preziram! Tako dolgo dokler bom mogla dihati in dokler me bo Lord pustil stati na nogah, tako dolgo me bom nehala govoriti v korist zatiranih rudarjev in premogarjev."

Michael Driskoll, lastnik hotela v Aguilaru, je bil pred par dnevi na skrivnostnem način umorjen. Tamošnji koroner, kapitalistični sluga, bi sedaj rad ta zločin obesil štrajkarjem na pleča, dasi ravno nima niti najmanjšega dokaza za to.

Baroni premoga imajo svoje privatne policiste, ki čuvajo rove in delajo zrago. V Hastingsu so policisti obkolili pošto, katere se baje nahaja na kompanijskem posestvu in ne puste stavkarjev, da bi prejeli pisma in druge stvari.

Stavko vodi organizacija United Mine Workers of America.

Nesreča pri letalnem manevru.

Buchenbeuren, 11. — Danes zjutraj je pri manevrih 16. vojnega zbora neki samolet, ki se vsled poškodovanega motorja ni mogel dobro dvigniti, padel med množico in ubil 4 ljudi. V aeroplanu sta bila lajtnanta Schweider in Teubner, ki sta imela rekognosciatorji sovražne pozicije. Padajoči stroj je zadel žandarjskega stražmojstra Schmidta na glavi tako da mu je razbil lobanjo; za žandarjem je stal neki kmet, katerega je samolet odtrgal glavo; neko ženo in otroka pa je tako zmečkal, da ju ni bilo spoznati. Dve drugi osebi sta težko poškodovani.

Prostovoljna smrt delavke.

19 letna delavka Selma Paterson, ki je delala neprestano vsak dan od zore do mraka v neki tovarni za obleke, da je zaslužila \$8 tedensko, se je raje podvrgla smrti, kakor bi pa še nadalje živel v večnem garanju za to sramotno nizko plačo. Šest mesecev je vzdržala, ko je prišla do prepričanja, da nima pri tako nizki plači življenja — nobene vrednosti.

Sklenila je, da rajši umre.

Vzroke svojega prostovoljnega slovesa s tega sveta je napisala v svoj dnevnik. Med beležkami so natančni podatki o vseh izdatkih za najnujnejše življenske potrebe, ki so ji požrli s stanarino, vozino na delo in perilom skoro ves borni zaslužek.

Kratko pred njeno smrtjo se ji je za nekaj časa zopet vrnila zavest.

Na vprašanje zdravnika, kaj jo je privedlo do tega čina, mu odgovori: "Gospod zdravnik, ali veste, kaj se pravi šest mesecev živeti pri taki plači!"

Pa se še najdejo ljudje, ki zagovarjajo današnji družabni red in pravijo, da se je mogoče živeti s tako sramotnim zaslužkom.

SERIF, GUVERNER IN SODNIK.

Kralji bakra v Michiganu so spet bogatejši za eno infamijo. Zapovedali so hlapčevskemu sodniku, da naj izda "injunction" in zgodilo se je tako. Kapitalisti se pač znajo zavedati svojega reda, boljše — žalibože — kakor delavci.

Ponovni dokaz, da imajo kralji bakra vso krajevno vladno mašinerijo v svojem žepu. Ljudstvo je volilo šerifa, volilo ga je v lepi veri, da bo ščitil pravice ljudstva. Čegav je šeriff? Lastnina bakrenih baronov! Čim je izbruhnil štrajk, pozval je šerif profesionalne barabe v Calumet. Ljudstvo je volilo guvernera. Ljudstvo ga je volilo — tedaj izvolilo so ga kapitalisti. Čegav je guverner? Lastnina bakrenih baronov in ostalih industrijskih carjev! Čim je izbruhnila stavka, pozval je guverner milico v Calumet in okolice. Ljudstvo je volilo sodnika — ali izvolilo so ga baroni bakra zase. In česar ni dosegel šerif z najetiimi tolovaji in guverner z vojaki, doseči mora sodnik z "indžunkšnom". Kaj se briga sodnik, dali je infamni "injunction" v soglasju temeljnih zakonov ali ne. Kaj se briga hlapčevski sodnik, če njegov škandalozni "indžunkšn" naravnost tepta ustavo ali temeljni zakon republike, ki jamči vsakemu svobodo govora, zborovanja in paradiiranja. Sodnika to ne briga: on je storil svojo dolžnost; storil je, kakor mu je bilo ukazano "od zgoraj", kajti edini in najvišji sodnik je Jim McNaughton in kar ta reče, tako mora sodnik soditi.

Delavstvo je volilo šerifa, guvernerja in sodnika. Z besedo "ljudstvo" mislimo delavstvo, kajti delavci v ogromni večini povsod odločijo izvolitev. Do danes ima delavstvo samo ta privilegij, da "voli" — kapitalisti pa izvolijo. Kapitalisti postavijo kandidate in delavstvo lepo voli. Jim McNaughton in njegova banda rudniških despotov je zadnjič imenovala kandidate in rudarji so jih volili. Volili so jih pač, toda — izvolil jih je Jim. In Jim ima danes šerifa, sodnika in guvernerja, rudarji pa nimajo nič! Ali veste sedaj, zakaj zahtevajo kapitalisti od vas, da volite republikance in demokrate — in dobri so tudi progresisti —? Ali veste, zakaj ima kapitalist v svoji službi celo armado gladkojezičnih agentov v duhovniških in lajskiških oblekah, ki vam lažejo in na komando obrekujejo socialistično gibanje?

Štrajki, kakoršen je sedaj v bakrenem okrožju, so dobra šola za tiste nezavodne delavce, ki vedno samo volijo na komando svojih rudniških kraljev. Sedaj lahko vidijo, kaj so si izvolili in spoznajo bridko resnico, da so si sami vrezali palico, katere jih tako neusmiljeno tepe. Sedaj je čas, da tudi spoznajo drugo resnico, namreč da mora delavce tudi na političnem polju nastopiti neodvisno, ako hoče zmagati na industrijskem polju. To se pravi, da mora delavce ne samo voliti, temveč tudi izvoliti svoje lastne ljudi, ljudi iz svoje srede, to je delavce v razne vladne urade in zakonodajne zbornice, ako hoče, da bo neoviran in s lahkoto zmagoval v štrajkih. Na kratko rečeno: delavce mora imeti vladu v svojih rokah! In to se bo zgodilo le tedaj, kadar pride vlada — krajevna, državna ali narodna — v roke socialistične stranke.

Če bi bili delavci v Michiganu zadnjič izvolili svojega šerifa, svojega guvernerja in svojega guvernerja in svojega sodnika, to je socialisti, bil bi štrajk v Copper Country že davno končan. Le zapomnite si to. Mogoče vprašujete: kako? Ako bi bili v tem slučaju kralji bakra tako predrzni, da bi zahtevali od socialistič-

nega šerifa, da naj importira oborožene barabe v stavkarski okraj, dejal bi jim socialistični šerif: "Čujte, prijatelji! Jaz ne vidim nobene potrebe za importirane morilce. Ti lopovi samo provocirajo nemire in poboje in ako res ljubite mir in red, kakor pravite, potem je boljše, da so Waddell & Mahonove barabe deset tisoč milj vstran od Calumeta. Ako so pa na vsak način potrebni pomožni šerifi za vzdrževanje miru katerega bi vi radi kalili, tedaj bom zapisel par sto štrajkarjev za deputije. Štrajkarji imajo sedaj dosti časa in kot pametni in miroljubni ljudje bodo že skrbni, da vaši rudniki ne bodo trpeli nobene škode in da bo mir." (Tako je odgovoril sodrug Emil Seidel, bivši socialistični župan v Milwaukee, nekemu tovarnarju in štrajk je bil končan v treh dneh!)

Recimo, da bi se potem carji bakra obrnili na socialističnega guvernerja za vojaštvo. In ta bi jim zopet odgovoril: "Prijatelji, mene so izvolili delavci in jaz moram gledati v prvi vrsti, da ugodim njihovim interesom, a potem šele pridete vi na vrsto. Vojaštvo je v tem štrajku ravno toliko potrebno, kakor vozu peto kolo. Vojaštvo ima država zato, da jo varuje sovražne sile, ne pa zato, da bi vam — kapitalistom — služilo za skebe in uničevalo štrajke. Izgubite se!"

Mogoče bi se potem rudniški despotje obrnili tudi na socialističnega sodnika za mili "indžunkšn". Kaj bi jim ta zabrusil? "Prijatelji, ket sodnik, za kar me je izvolilo delavstvo, moram in bom vedno skrbel, da se ustavno jamčene pravice ne kratijo nobenemu človeku v tem okrožju. Svoboda govora, svoboda zborovanja in svoboda hoje po javnih cestah mora biti zajamčena vsakemu človeku. Vi bi radi, da jaz denem vaše skebe pod svoj sodniščit. Nikdar! Ako že hočete, da izdam kak "indžunkšn", bom ga izdal proti vam, da ne smete niti enega človeka semkaj importirati iz drugih krajev z namenom, da bi skebal, dokler traja štrajk. Marš!"

Tako in nič drugače bi bilo tako in nič drugače bo, kadar bodo delavci izvolili svojega šerifa, svojega guvernerja in svoje sodnike. Danes je pa ravno narobe zato, ker imajo kapitalisti te oblastnike. Ali daleci imajo še svoje glasove. Volitve se bodo še vršile in takrat lahko delavci postavijo kapitaliste pod kap. Zmaga na političnem polju je garancija za zmago v vsaki stavki.

Gledališni delavci se organizirajo.

Des Moines, Ia. 20. sept. Delavci gledališč in igrarji so ustanovili tu svojo unijo.

V tem mestu so že najrazličnejše strokovne unije, ki kljub vsemu nasprotovanju nenasitnih kapitalistov neprestano rastejo.

Pruska svoboda.

Berlin, 12. — Policija je prepovedala napovedano predavanje belgijskih socialističnih voditeljev in poslanecv Huysmansa in Vandemissena o organizaciji belgijske generalne stavke, ter je oba belgijska državljana izgnala.

Težka je šola, ako mora človek sam sebe učiti, toda včasih je pa moderna.

Kapitalisti se boje socializma, kjer jim bo delo zagotovljeno. To je pač razumljivo, ker poznajo dosedaj samo — zabavljanje.

5. OKTOBRA JE PRVA RDEČA NEDELJA! ČE VAM JE POTEKLA NAROČNINA, ALI ČE BI SE RADI NAROČILI NA PROLETARIAT, STORITE TO NA TA DAN SAMI ALI PA POTOM NAŠEGA ZASTOPNIKA.

Iz naselbin.

Pueblo, Colo., 20. sept. 1913

Poročati imam več važnih dogodkov, kateri bodo brezdvomno zanimali delavsko ljudstvo. Posebej o delavskih razmerah želim sporočiti nekoliko.

V juliju smo imeli v našem mestu štrajk voznikov, kateri je trajal približno mesec dni. Štrajk se je poravnal deloma z zmago delavcev, do česar je mnogo pripomogel solidarni nastop ostalih delavcev stavbinske stroke, ki so šli na štrajk iz simpatije. Seveda štrajk ni bil dobljen s popolno zmago voznikov, toda za začetek so se pokazali dosti dobro, organizirali so se v unijo komaj dobre tri mesece poprej.

Jeklarna ne dela s polno paro in to je znak, da so delavci preveč pridelali in tako jih moderni roparji delavčevega produkta večkrat pošljejo na neprosto voljno počitnice brez vprašanja, če so delavci s tem zadovoljni ali ne. Njih prokletko malo briga, kaj naj delavci počne, ako nima dela, denarja in v mnogih slučajih tudi kredita ne. Pa saj se delavci sam ne briga za svoj lastni dobrobit in dobiti svoje družine; živi brezskrbno in brez premisleka na boljše bodočnost. Skoroj se mi zdi neumno vso krivdo vračati na kapitaliste, ko se pa delavci sam ne potrudijo, da bi prišli do boljše zasluske, krajšega delavnika in do splošno zboljšanih razmer. Delavci si je v mnogih slučajih sam sebi največji sovražnik in k temu pripomore seveda tudi nezavednost v obili mri. Posebno tu v Pueblo vlada še splošna tema in prepričan sem, da je tukajšnje delavstvo precej velika cokolj delavskemu napredku, je tudi tukaj nekaj izjeme, toda še jako malo. So večina delavci, ki se ne zanimajo praktično za ničesar; agitatorji in pripovedniki o koristih, ki mu jih nudi strokovna ali politična organizacija, toda vse za znan, včasih ga še pridobim, da se zapiše v unijo, toda ker pa unija nima verige in ključavnice, da bi ga na sebe priklenila, pa zopet v njej ne mara pustiti svoj stvar. Če mu priporočijo, naj pride na seje in naj pazno zasleduje vse gibanje in izven organizacije, je pa zopet cel kup izgovorov. Drugič zopet pridejo denarne težave in to seveda navidezno, en dolar je grozno težko plačati na mesec za podporo družini v boju, toda za alkohol pa ne gleda, koliko se potroši.

V svoji zatemnelosti in nevednosti je tudi še mnogo taci, ki si usojajo trdit, da unije niso za nič in da niso še nič pomagale delavcem do boljših razmer. O, ti ubogi revčki, ne zaslužijo, da bi se človek jezil nad njimi, pač pa so vsega pomilovanja vredni. Tudi je nekaj takšnih, ki tudi zaslužijo, da se vsak pošten organiziran delavec, lahko zgraža nad njimi. To so ljudje, ki so vedno pripravljene vzeti kolikor največ morejo iz unijske blagajne, kadar so v sili in potrebi, t. j. v slučaju bolezni, ki pa nimajo sira, da prispevajo dolar posebnega asessmenta na mesec za štrajkujoče brate. In takih kreator imamo več tukaj v Pueblo in to Slovencev. Omenjam to le toliko, da ljudje po drugih krajih zvedo, s kakimi ljudmi imamo tu opraviti in ako kdaj kateri od tukaj pride v kraje, kjer so delavci organizirani, naj se tudi v tem smislu postopa z njim in se zahteva od njega unijske knjižice. Človek, kateri ne drži besede, kateri je častno zapisal pred svojimi sobraty delavci in posebno še tisti, kateri je bila organizacija dobra v sili in vreden zaupanja in spoštovanja od svojih sodelavcev, pač pa zasluži zaničevanje, kot slovenski skebi in izdajalci v Calumet, Mich., kajti tak človek je njih vreden kolega. No, pa o tem dovolj.

Tu v Colorado pričakujemo v kratkem izrednih dogodkov in po sebnost na jugu države vre in to v premoških, kjer brezdvomno izbruhne boj med delom in kapitalom. Organizacija premogarjev se je že več let trudila, da organizira sužnje baronov premoga v južnem delu te države, posebej zadnje mesece je vodila aktivne kampanje za organiziranje teh v resnici nesramno izkoriščanih ljudi. Seveda unija in njeni organizatorji imajo zelo težavno stališče, kajti po večina kempah je vse kompanijsko in sploh noben

tujec niti ne pride. Družbe imajo polno barab in vohunov in ako kateri ptujec pride v tak kraj, je takoj "varuh postave", kompanijski privatni policaj pri njem in takoj začne spraševati, kakšnim potom je prišel v kraj in ako ne dobi dovolj odgovora in ako ga sumi, da je agitator, ga takoj izžene iz kemp in v mnogih slučajih v družbi ostalih barab pretepa, da ostane malo živ, kakor se je to dogodilo hrvaškemu organizatorju Mike Livoda-tu lanske leto. Ali je potem kaj čudnega, da delavstvo komaj čaka, da pride enkrat konec neznanim razmeram tudi ako ni drugače potom štrajka. Frank J. Hayes, predsednik U. M. W. of A. je že zadnjih par mesecev na licu mesta in vodi vse organizatorično delo. Colorado State Federation of Labor je imela dne 18. avgusta svojo letno konvencijo v Trinidad, Colo. (to je središče, kjer se največ shajajo premogarji), na kateri je sprejela resolucijo, da bode stala na strani premogarjev finančno in moralno, ako pride do štrajka. Od tega časa je sodr. Hayes in ostali distriktni uradniki poskušali priti v dotiko s premogovimi baroni, toda vsak poskus je bil brezuspešen; operatorji so izjavili, da očejo imeti ničesar opraviti z unijo in pravijo, da ako ima kak delavec kak pritožbo, naj jo predloži kot oseba in ne kot organiziran delavec. Lopovski kapitalisti so se v zadnjih letih temu tako privadili, da mislijo, da jim bo delavci za vedno kot nema žival. Gotovo, da delavci v to ne privolijo pod nobenim pogojem, ker znajo jim je dobro, da jim sledi v takem slučaju in rajše odlože svoje krampe in lopate, kot so to naredili njih bratje v W. Wa. in Calumet, Mich. in bijejo boj do skrajnosti. Pričakovati je, da postane Colorado druga West Virginia, vsaj kompanije se tako pripravljajo.

Dne 15. t. m. so sklicali premogarji konferenco v Trinidad, Colo., katere se je udeležilo 250. delegatov iz cele države, na katero so povabili tudi operatorje, da skupaj doseči sporazum mirnim potom, torej operatorji so zopet zavrnili in ignorirali zahtevo na sestanku z zastopniki premogarjev. Konferenca je bila v zasedanju tri dni, katere se je udeležila tudi "Mother Jones", sivolasa agitatorica, "angel rudarjev", katere bo ostala tu, dokler se stavka ne izvede in konča s popolno zmago premogarjev.

Konferenca je zaključila, da se štrajk proglasi na 23. sept. To je uradno naznanilo premogarjev 15tega distrikta, torej imajo operatorji še vedno časa dovolj, da priznajo opravičene zahteve delavcev. Seveda operatorji blufajo, da na nezadovoljnosti med njihovimi delavci in da se jih bo le majhen odstotek odzval pozivu na štrajk in da so vsega krivi le zunanji agitatorji. To so seveda rekli tudi operatorji v W. Wa. in Calumet, Mich. in drugod, toda pesem je drugačna, gospodje kapitalisti, katero brez dyana slišite na dan 23. septembra. V torek bode druge misli, ko vam bo kakih 10 tisoč delavcev odgovorilo na vašo trnoglavost in vam bo povedalo, da zahteva resno svoje pravice in jih bo tudi dobilo na vsaki način. In tako se v Colorado bližamo drugi W. Wa., ako se trnoglavost premogovih baronov ne strežijo in dovolijo zahteve delavcev. Od več strani se sliši o pošiljanju orožja in streljiva od strani kapitalistov v premoško okrožje. V Colorado imamo t. zv. demokratsko vlado, z guvernerjem vred. Kako vloga bode vlada igrala, je težko izreči. Guverner Ammons je izjavil, da bode vladal z železno pestjo, za obe strani jednako in pravi, da ne bo dopustil ne eni, ne drugi strani, da bi se kršil zakon; objednem je tudi naročil generalu Chase-u, da naj ima državno milico pripravljeno za vsak slučaj!!! Bode gov. Ammons drugi Ferris? to pove bodočnost. Ravno danes sem dobil v roke en lokalni časopis, v katerem poroča, da je ena neodvisnih družb imenom "New Maitland Coal Co." priznala zahtevo premogarjev in podpisala pogodbo, da celi štiti. Pričakovati je, da tudi ostale družbe store isto, kar jih je neodvisnih. Radoveden sem

pa, kako vloga bode slovenski premogarji igrali, katerih je približno eno tretjino. Bodo se li pokazali, da so možje, zavedni delavci, ali bodo postali Judeži, kot so to naredili nekteri v Calumet, Mich. Upam, da ne. Slov. delavci, katere vas doseže ta list, pokažite se, da ste možje in da vam je pri srcu bodočnost vaših otrok, pokažite, da ste jim vredni očetje, pokažite, da ste zavedni možje, ter pokažite krutim kapitalistom, da sprejmete boj, katerega so vam vrinili in da ga mislite izvajati enkrat za vselej. Naj ne bo omahljivev med vami! Pokažite, da ste junaki v bitki z uma svetlim mečem na industrijskem polju. Ne odnehajte od vaših zahtev niti za las ne. Operatorji so malo da ne nič pripravljeni z zalogo premoga in že sedaj so v skrbeh, kako da bodo vzdržali proti vam. Organizirani ste v organizaciji, na katero ste lahko ponosni in na katero se lahko zanesete na pomoč, ko začne štrajk. Torej pogumno naprej — za vaše pravice in pravce celega delavskega razreda!

Sedaj pa še par besedi k štrajku v Michiganu, v katerem so delavci pokazali, da so bojevnikji za delavska prava. Le tako naprej, tovariši in sodrugi. Če bode te solidarno stali se naprej v boju, kot sedaj, potem ni nič drugega kot vam je zmaga zagotovljena. Bodite prepričani, da delavski razred ne bode pripustil doživeti vam poraz, tudi ako je treba, da se sprazniijo vse njihove blagajne, kajti to delavstvo dobro ve, kaj to pomeni — za delavsko gibanje. Torej le složno in solidarno, dokler baroni bakra ne uklonijo svojih butic. Vem, da so se našle izdajice in Judeži v vaših vrstah, ali za te nesramne pride čas, ko dobe zaslužno kazen, ko dobe bruce od obeh strani, od delavcev in od kapitalistov. Vsega obudovanja zaslužite z vašim mirnim in solidarnim nastopom, posebno pa še žene, kajti takšnih junakinj se ne dobi povsod. Vsa čast jim! Tu se pokaže, kaj zamore zavedna delavska žena. Naprej tedaj do zmage na industrijskem polju, in ko to dosežete, se pa začne bitka na političnem polju. Okusili ste dobro te kapitalistične vlade, izvolite torej potem svoje tovariše, delavce, katere bode postavili, ko se organizirate v politično, socialistično stranko in potem ne bo več Ferrisov, milicarjev in profesionalnih pretepačev v službi kapitala. Ko bo delavstvo zadostno zavezno in izobraženo v socialističnih naukih, ne bo treba tudi kapitalistov, če katerekoli vrste, ker potem bode v vsi ostali delavci gospodarji svojega produkta. Do tedaj naj pa vsak posameznik deluje v tej smeri!

Pozdrav proletarec, zavedajočim se svojega razreda. Štrajkujočim bratom pa s korajšno in popolno zmago!

Chas. Pogorelec,
organizator W. F. of M.

Ralphton, Pa.

Cenjeno uredništvo Proletarca!

Poročam iz te naše naselbine, da se z delom ne moremo nič kaj pohvaliti, ker je premog precej nizek, plača pa še nižja.

Zaslužimo toliko, da komaj sproti svoje stroške pokrivamo.

Nar. društvenem polju pa stojimo res prav dobro.

Ampak rad bi znal, kdo iz naše naselbine se je predzrnil toliko sramotiti naš list Proletarec.

Zakaj se pa ne oglasiš, Ti, ki si bil že dvakrat vprašan na Tvoja predzrna zmišljenja!!

Pusti ljudstvu liste, ki smo si jih izvolili na konvenciji. Hoteli smo, da je Proletarec naš list. In Ti, Ti bi ga rad nam pa še pobijali!!

Mislím, da Te dobro poznam. Ni še dolgo, ko si prišel iz svoje domovine. Meniš li, da Te je takrat, ko si bil zaprt v Islandu od kupil Glas Naroda? Ni res, naši dobri ljudje v Ralphton, Pa. so to storili.

Ako se Ti sam ne oglasiš, bom jaz objavil, kdo si po imenu.

Opominjam te še enkrat, da si premisli, kaj je potrebno in kaj ni potrebno preklicati!

Pozdrav vsem zavednim!

Delegat štev. 35.

Martin Koroschetz.

Op. ur.: Za pozdr. za IV. zborov. dne 22. sept. prepozno!

Johnstown, Pa.

Ker je že precej časa, odkar se ni nobeden oglašil v javnosti iz naše naselbine, hočem jaz nekoliko opisati delavsko situacijo, v kateri se nahajamo.

O delavskih razmerah nimam ničesar koristnega poročati, kajti bolj ko drvim proti izboljšanju dandanašnje socialne bede, tembolj nas izkoriščajo tirani kapitalizma.

Delo in produkt, kateri siromašni proletarci tukaj izvajajo, je velike važnosti, posebno, ker je industrija zelo razvita, ter se različni izdelki razpošiljajo v različna mesta, v svrhu izboljšanja večine prometnih sredstev; ako pa podrobneje pogledamo, kako se dele dnevne meze proizvajalcem izgotovljenih predmetov, tedaj pa moramo priznati, da so jako skromne in delavci mora nestetokrat premišljevat, mu li bode zadostovalo za njegovo borno eksistenco.

Tukaj so delavci zaposleni, verjetno nad 10 ur dnevno, izvzeta pa niso težka dela, niti žene ali otroci, vsi morajo neprestano garati dan za dnem, da čimveč nasujejo v profitaželjne kapitalistične malhe, katere so napojene s sragami iz delavskih obrazov.

N vem sploh, kakšen rezultat mora izvesti človeški razum, kadar razmišlja o dandanašnjem krivičnem družabnem redu, kateri je tako imenitno razdeljen v blagor kapitalizmu in njih uniformiranim barabam, kateri v slučaju, da zahtevajo sestradani delavci svoje že večkrat ukradene pravice, jim mesto potrebnega živčja pošljejo v prazne želodec svinečne kroglice in svitljajoča boda.

Tako se dandanes izvršujejo zakoni, kateri so skovani in diktirani samo od truštanov in drugih izkoriščevalcev proletariata. Delavci mora trdo delati da skromno preživijo sebe in svojo družino; ako pa ni voljan delati, kakor mu diktira njegov delodajalec, potem mora krasti ali izvršiti kak drug zločin, da ga potem vtaknejo za varno zidovje, kjer z žalostjo premišlja svojo kruto usodo, katerega je dovedla do tega, da je v obupnosti izvršil tragedijo zločina.

In kdo drugi je zakrivil, nego kapitalizem, da mnogi siromaki čepe v zaduljih zaporih; tam zdihujejo in željno pričakujejo smrti ali osvobodilnega dneva, da se bo mogli zopet zibati v prosti naravi in služiti svojim tiranom, kateri žive na stroške delavske mase. Na ta način bi lahko dnevno naštevati na stotine človeških žrtev vse v prid in blagor kapitalizmu.

Zatorej tovariši delavci, pod nikakim pogojem ne smemo dopuščati, da bi se še nadalje izvrševala tiranija in izkoriščanje med proletarizmom. Opustiti moramo vse tiste iluzije, katere so nam bile v mladosti veepljene v naše še ne dovolj razvite možgane. V oni mladostni dobi so nam pripovedovali, da moramo biti vedno pokorni svojim višjim, oziroma premožnejšim, kakor duhovnikom, uradnikom, aristokratom, kateri se nas pregnali iz naših rojstnih tal, od naših staršev, uradnikov in prijateljev, v druge neprijetne kraje, kjer kupičimo bogastvo našim izkoriščevalcem.

Marsikateri izmed teh tisočev delavstva, kateri so morali v svoji najlepši mladosti in dobi zapustiti svoje vzgojitelje, bi rad še enkrat stisnil svojo žuljavo roko svojem, katere je z žalostjo za časa svojega odhoda zapustil, — ali vsled finančnega stanja in pod okolnostmi, med katerimi se nahajajo, se isti načrt ne more izvršiti in vsa strast in hrepenenje po svojih je uničena. Ravno tako se pojavljajo čuti v nekaterih srceih, kadar se jim vzbudi želja po svojih otrocih, ker ne vedo, jih li vidijo še kdaj ali ne. Nasprotno se pa debeli in leni parasiitov vozijo v vsakem letnem času v njim prijetna podnebja in tam si grade moderno opremljene vrtove in palače, v katerih živjajo svoj luksuz.

Mi delavci pa vemo, da se med nami dogaja dandanes ravno nasprotno, kakor smo bili v mladosti njih letih podučeni, kajti prepričani smo, da čimbolj kot smo pokorni svojim izkoriščevalcem tembolj siromašnejši postajamo in temvečja beda se pojavlja med nami. V sled tega postanimo realni in opustimo vse fantazije, katere se še nahajajo med nami, ter se primimo modernejšie metode, katere nas bode dovedla v tabor za-

vednega delavstva, organiziranega v socialistični stranki.

Mi vidimo da se človeški razum dandanes zelo hitro razvija in moderne iznajdbe se razpošiljajo v promet da služijo v olajšavo živčemu bitju in pretvarajo iz mnogih tvari v razne izdelke.

In kdo drugi je izumil in izdelal stroj nego delavce?

Delavci se je mučil noč in dan z umom in z rokami. Žrtvoval je mnogo časa in denarja predno je izpostavil svojo iznajdbo strokovnjakom in jim razodel tajnosti in delovanje stroja, da je zamogel vdobiti patent ali vladno potrdilo. Kakor hitro je bil stroj izpostavljen in izpopolnjen je že kapitalist pričel sezati svoje umazane krepelje proti stroju, dokler si ga ni prilastil. Kapitalizem ve, da delavci nima svojega zemljišča in da ni dovolj finančno razpoložen, zatorej si ga je kmalu pridobil proti mali odškodnini v obliki nekaj \$, katere so mu drugi delavci nanosili. Kadar je kapitalist uvidel, da ta stroj, katerega si je prilastil od delavca, dobro deluje, je takoj odsvolil vse one delavce, koje stroj nadomešča, ter si je pridržal le toliko oseb, katere so "neobhodno potrebne, da stroj neprenehoma deluje. To traja toliko časa, dokler nima delodajalec polnih skladišč, potem pa odsvoli še one delavce, kateri so stroje upravljali in vrata izdelovalnic se enostavno zapro. Potem šele pride ona blažena prosperiteta — kriza.

Iz tega je torej popolnoma razvidno, da kapitalizem diktira delavcu, kdaj sme šteti delati in kdaj počivati; kajti on si je prilastil moč delavca in moč stroja. Ako bi pa vlada, oziroma ljudstvo lastovalo zemljo in stroje, kateri nadomeščajo njih vitalizem bi gotovo ne poglala delavcev od strojev in jih prepuštila usodi narave, da bi isti trpeli gladu, obleke in stanovanja, ampak olajšano bi jim bilo njih trudoporno delo in mesto, da bi delali nad deset ur dnevno, bi bili zaposleni le nekoliko časa, da bi stroj in delavci izvršili isto delo, kar so morali prej brez stroja izdelati.

Da se pa bode enkrat preustrojil današnji vladni sistem, pričajo ogromno naraščanje politično in strokovno organiziranega delavstva, kateri se neumorno boré, da čimprej pridobe še ostalo neorganizirano delavstvo v svoje armade. Kadar pa bode dovolj močna armada zavednega delavstva v socialistični stranki, takrat bodo razpadli okovi suženjstva in prenehala bode beda in siromaštvo med človeško družbo.

Zatorej ne pričakujte več odrešenika, da bode žrtvoval svoje življenje, da reši revno ljudstvo iz bede, v kateri se nahajamo; kajti mi vemo, da je postalo že na tisoče in tisoče žrtev kapitalizma, ali vladajoči sistem je ravn isti, kot je bil pred njih padcem, oziroma mnogo slabšeji. Vstopite k soc. stranki in postanite državljani in za časa volitve izvolimo moč v razna zastopstva, kateri bodo v resnici zastopali delavske interese, ne pa take humbugarje, kakor jih imamo sedaj na krmilu, da se takoj po izvedbi pridružio kapitalistom, delavcem pa ohrebejo hrbet. Od takih zastopnikov ljudstva ne more delavci nič koristnega pričakovati.

V tej naselbini se nahaja mnogo takih Slovencev, kateri so že po več let tukaj; mnogi tudi lastujejo svoja poslopja; ali vzlietu nimajo niti prvega državlanskega papirja, ter se ne zavedajo niti toliko, da bi s pomočjo državljanstva opomogli sebi in svojim otrokom; ter si tudi lahko izboljšali svoj življenjski obstanek. In kdo drugi je kriv temu, nego sami, ker vlada med njimi nesloga in nevednost. V takih krajih se zaman išče napredka in blagostanja.

Zatorej proč z osebnostjo in sovražnostjo. Sloga naj zavladava med vsem delavskim slegem. Popravimo se raje dobrega čtiva, da razvedrimo naš um in da bomo složno delovali sebi v korist in v pogubo tistim, ki nas izkoriščajo.

Pozdrav vsemu zavednemu delavstvu!

Jakob Kocjan.

Hermine, Pa.

Nemila smrt je ugrabila iz naše srede vrliga sodruga, v najlepši moški dobi, v starosti 38 let, Franka Gradišeka po imenu.

12. septembra je šel še zdrav

in vesel na delo, okoli 8 ure zjutraj so ga pa že z odtrgano nogo prinesli na površje.

Na lice mesta deželi zdravnik mu je za prvo silo obvezal rano. Takoj potem so ga nesli v bolnišnico v Pittsburgh, kjer je pa že ponoči ob 1. uri v velikih bolečinah zaspal za večno.

Bodi mu lahka tuja zemlja.

Tu zapuška žalujočo ženo s tremi nedoraslimi otroci in dva brata.

Kako, da se zgodi vedno toliko nesreč?

No, to lahko vsak sam ve. Delavci, posebno pa družinski očetje morajo garati od ranega jutra, pa do poznega večera, ako hočejo pošteno preživeti svojo družino; garati morajo tako, da jim pot oči zaliva. Ali je potem čudno, ako pozabijo pri tem na pretečo nevarnost!!

Naše iskreno sožalje obsojatelji družini!

S soc. pozdravom!

J. Kolar.

Lorain, Ohio.

O delavskem položaju v tej naselbini moram le toliko poročati, da gre z delom le bolj srednje, to se pravi: delati po 10—12 ur na dan v jekleni tovarni za pičlo plačo v primeri z današnjo draginjo. In kakor se vidi na splošno, so delavci zadovoljni z drobtinami, ki padajo z obloženih kapitalističnih miz. O kaki delavski organizaciji ali o uniji še sploh govora ni. Večina delavcev se še ne zaveda, da so sužnji današnjega kapitalističnega sistema. Kdaj se bodo zbudili ter se začeli zavedati, da so izkoriščani od strani kapitalizma, je vprašanje časa.

Vendar se je tudi tukaj med nami Slovenci začel širiti napredni duh delavske stranke. Tukajšnji rojaki so se začeli probujati ter polagoma vstajati iz teme nazadnjaštva ter pristopajo v vrste delavske ali socialistične stranke. Tu imamo tudi socialistični klub, pripadajoč J. S. Z., kateri še dobro napreduje. Napredoval bi lahko še veliko boljše, ako bi se delavci malo bolj zanimali za delavske interese.

Nadalje imamo tudi v tukajšnji slovenski cerkvi skoraj vsako nedeljo socialistično pridigo. To se malo čudno sliši — ali vendar je resnično. Tukajšnji slov. župnik Rev. Stefanič je začel udrihati po socialistih, da se kar kadi, ker vsa ko nedeljo izpred oltarja predava o socializmu, namesto, da bi govoril božjo besedo. Ne vem, kaj je temu vzrok. Ali je lažje govoriti o socializmu, kakor pa imeti pridigo v božjo čast. Ali so se pa ljudje že naveličali njegovih pustih pridig ter ob času njegove pridige navadno spali, ali so pa bili s svojimi mislimi bogve kje — tam v deveti deželi. Gotovo si je potem g. Stefanič mislil: mogoče bi pa pridiga o socializmu farane bolj zanimala. In glej ga, "modre glavič", pogruntal jo je, ker so se ljudje pri maši vsaj smejali ter tako šli domov dobre volje.

Ker pa g. Stefanič ni ravno posebno dobro podkovan, kar se tiče socializma, ga takorekoč tudi malo drugače uči, ter ga v vse drugačni luči prinese na dan. Da bi se pa še v nadalje ne blamiral s svojo nevednostjo, ter se v nadalje ne govoril o socializmu, o katerem sploh nič ne ve, je tukajšnji socialistični klub priredil piknik, na katerem je govoril o socializmu sodrug Math Petrovič iz Clevelanda. Obenem pa je klub povabil na omenjeni piknik tudi g. Rev. Stefaniča, da bi slišal, kaj socializem v resnici uči in pri tej priliki bi imel on priložnost ugovarjati naukom socializma. Obenem mu je bilo na razpolago, ako bi hotel debatirati s sodrugom M. Petrovičem, da nam socialistom dokaže, da gremo po poti zmote ter nas o tem prepriča s stvarnimi dokazi. Ali g. Stefanič se je ustrašil debate s priprostim delavcem ter se je takoj izognil svoji blamaži in sicer s tem, da ni prišel na klubov piknik. Lahko mu je govoriti tam, kjer ve, da mu ne more nihče odgovarjati na njegovo zavijanje, ali ven, — na plan si g. Stefanič ne upa. — Ne upa se debatirati s priprostim delavcem on, ki je učen in je vsaj nekaj let trgal blačo po šolskih klopih. S tem je pač pokazal, da se resnica ne da izpodbiti, ker bi prav gotovo žalostno pogrešal s svojimi dokazi.

Nadalje trdi g. Stefanič, da je socializem zoper vero in cerkev. (Nadaljevanje na tretji strani)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1918.

Inkorporirana 25. aprila 1919 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: FRAN PAVLOVIČ, box 705, Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 3, box 911a, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, box 187, Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 3536 E. 80 St., Cleveland, Ohio.

ZAUPNIK:

ANDREJ VIDRIH, box 523, Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, Lock box 57, Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAZIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Toleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Ct. b st., Numrey Hill N. S. Pittsburg, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORSEK, 1. porotnik, West Mineral, Kansas, box 211.
JAKOB KOČAN, 2. porotnik, 409 Ohio Street, Johnstown, Pa.
ALJOJZ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK.

F. J. Kera, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Uradno glasilo: PROLETAREC.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar, naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštne; Expressni; ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo urad glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

II. seja dne 5. sept. 1913.

Brat predsednik otvoril sejo ob 8. uri zjutraj. Navzoči so naslednji sobratje: Pavlovič, Kočan, Bavdek, Povše, Marinčič in Sitter. Ker ni sobrata Vidriča, kateri je vodil zapisnik prejšnji dan, so izvoli začasnim zapisničarjem sob. Sitterja. Nadzornik Povše, ter namestnik 2. nadzornika Marinčič poročata, da sta preiskala prejemale liste članov in članice, ter pronašla, da si je prejšnji glavni tajnik v resnici nakazoval premalo plače v znesku \$75.00 (to je ves čas svojega uradovanja od 1. okt. 1911); se vzame na znanje, ter se ravna po sklepu prejšnjega dne, da se omenjena vsota nakaze. Sobrat tajnik poroča, da je na ta način tudi on prejel za prva 2 meseca, to je julij in avgust, premalo plače, namreč za vsaki mesec po \$5.00; se vzame na znanje s sklepom, da se tudi njemu plača omenjenih \$10.00.

Predlagano in sprejeto, da se pošlje brzojavna čestitka konvenciji J. S. K. J., ter se ista takoj odpošlje. Seje so udeležili sobrat Žele. Predlagano in sprejeto, da se spise čestitke konvenciji S. P. Z., ter se ista takoj piše v imenu navzočih odbornikov.

Brat Sitter priporoča, da bi se od bank, kjer se vloga zvezi denar, zahtevalo za vloge vsake; povdarja, da se ne moremo prav na nobeno banko zanesti, ker dostikrat se pripeti, da ravno največje banke prenehajo s poslovanjem. Sprejet predlog, da se zahtevajo vsake, a se kljub temu ne sme nalagati na manjše obresti, kot po 4%. Brat blagajnik in nadzornik poročata, da sta se dogovorila pri Lake Shore Banking & Trust Co. v Cleveland, O., potom katere banke se sedaj vsi zvezi čekovni promet, da bode ista banka obrestovalna tudi vloga, katere preostaja dnevno na čekovnem računu in sicer po 2%, a preostati mora \$3000.00; se vzame na znanje.

Na dnevni red pride zadeva glede stroškov javnega računovodja za časa konvencije v mesecu maj t. l. v znesku \$265.00, katere vsota je bila plačana iz zvezične blagajne. Prejšnji blagajnik se je izrazil, da iste vsote ne uo- ravna, ako ravno se je na konvenciji vpričo delegatov zavezal, da plača on iste stroške, ako s pronašanje krivda na njegovi strani. Sprejet predlog, da se da krajevnim društvom na glasovanje, predno podvzame glavni odbor nadalj- ne korake.

Brat Sitter poroča, da so 3 čeki, v skupnem znesku \$61.00 se od prejšnje- ga odbora, neizplačani. Se sklene doti- ne tri člani, na katerih imena se ome- njeni čeki glasijo obvestiti, da naj iste čeki še ne bodo na banki izplačani pred 1. jan. 1914, se ista vsota pripíše dohodkom in se omenjeni čeki razvelja- vijo.

Sobrat blagajnik in tajnik poroča- ta, da prejšnji blagajnik in oddal stare bančne knjižice, dasiravno se ga je po- njej pralašo. Brat Sitter poroča, da je šel imeti stare bančne knjižice (na- mreč se od prejšnjega blagajnika šega- ta), da bi natančno preiskal, na kak način je nastalo nekaj primankljaja, se predno je leta 1911 izvoljen odbor prejel svoje urade. Ker toraj bivši bla- gajnik Ivan Pajk ni hotel oddati ome- njene knjižice, kjer je natančno raz- vidno, kako se je vlagalo in koliko je bilo čekov izplačanih, se je on (Sitter) podal na banko, kjer je dobil natančne podatke. Na podlagi istih podatkov je pronašel, da je bilo uradovanje tako od strani zveznih odbornikov, kot tu- di od strani banke skrajno neredno, kar potrjujejo naslednja dejstva: 1.) po bančnih zapisih se je na račun zve- ze izplačalo od začetka do konvencije v letu 1911 več denarja, kot je imela sploh zveza napisanih čekov (vzra- nih). 2.) v čekovni knjigi je en ček (št. 498) skupno z odrezkom (stub)

vred iztrgan, ter ga brezdomno ni nihče brez povoda ven trgal. 3.) banka je odobrila en ček v znesku \$945.02 brez podpisa blagajnika in predsedni- ka. Omenjeni ček je bil podpisan samo od tačnega tajnika Ivan Pajka. Ko je potem on (Sitter) pral bančnega blagajnika, na kak način je izplačal isti ček, ker ni bil podpisan od bla- gajnika in predsednika, se je omenjeni iz- govarjal, da je bil isti ček na osebni račun Ivan Pajka. Br. Sitter je temu ugovarja, ter pral, zakaj pa je bil isti ček podpisan sledeče:

"Slov. Del. Podp. Zveza,
By John Pike, Secretary."

Po pregledu bančne knjižice se je pa- zopet dokazalo, da je bila omenjena vsota zaračunjena Slov. Del. Podp. Zve- zi, ne na osebnemu računu Ivan Pajka. Ko je sobrat Sitter kritiziral nedosled- no poslovanje banke, se je bankir izra- zil, da je on vedno z dobrim namenom deloval, ter ni mislil nikoli zvezo oško- dovat. Predlagano in sprejeto, da se naj kolikor mogoče natančno preišče, koliko in kdaj se je izplačalo iz ban- ke, da bi ne bilo v zveznih knjižah vpisano, ali pa da sploh manjkajo po- vrhu se čekovni odrezki; tozadevno poročilo naj sobr. Sitter predloži pri- pridodni letni seji.

Predlagano in sprejeto, da se stavi- jo od gl. odbornikov načrti za združnje Slov. Organizacij isti se naj predloži pri prihodnji seji gl. odbora, katere se naj vrši pred 15. okt. t. l. isti načrti se potem razpošljejo na vsa krajevna društva v svrhu splošnega glasovanja za sprejem ali ovzdržje.

Nadalje se sklene, da se ista društva, katere ne pošiljajo denarja in meseč- nih poročil pravočasno, opomni na red in ptavila; na vsak način pa morajo biti vsa poročila z denarjem vred v glavnem uradu do konjakešnje zadnje- ga dne v mesecu vsaj iste mesece, ko se sklepajo štirimestni računi, to je april, avgust in december.

Brat tajnik poroča, da je sobrat Per- ko poravnal dolg se v mesecu maju, a dolguje pa še 50c obresti. Ko je on (tajnik) istega pismeno opozoril, se je omenjeni izrazil, da je plačal se 25c več, kot pravilno. Se sklene, da glavni tajnik iste natančno pregleda in uredi. Brat tajnik poroča, da se je v glav- nem uradu od 1. okt. 1911 nadalje ve- dno rabilo stoševalni stroj, kateri je last sobrata Sitterja. Sklenjeno, da se plača sobratu Sitterju za rabo istega stroja za ves čas, to je od 1. okt. 1911 do 1. jan. 1914 \$30.00 odškodnine; v tem so všteti še prihodnji novoletni rač- un.

Br. tajnik predloži zadevo sobrata Miklavčič, člana društva št. 2., kate- ri je za časa bolezni oddal prepozno zdravniško listino; se ravna po pravi- lilih.

Glede bolniške podpore sobrata Pa- vina, člana društva št. 36, se ima do- liti še natančnejši poročil od sedanje- ga in bivšega tajnika omenjenega dru- štva, ter se ukrene pri prihodnji seji glavnega odbora.

Sobratov Kopar in Grbec, članov dr. št. 37, so bolniške listine dospele pre- pozno v glavni urad, ter se je ome- njena oddala bolniška podpora. Preči- ta se pismo sobrata Repar, člana istega društva, ter tudi pismo tajnika istega društva. Ker je razvidno, da je zamudo zakrivil društveni tajnik, se sklene o- menjenima sobratoma nakazati še osta- lo bolniško podporo.

Sprejet predlog, da se istega društve- nega tajnika, kateri zakrivi kako tako ali jednako nerednost, suspendira od bolniške podpore za 1 mesec.

(Odmor seje ob 12. uri 15 minut — Nadaljevanje seje ob 1. uri popoldne.)

kaj dal, prala navzoče odbornike, ako se mu dovoli povratitev vozni stroškov med Pittsburgh in Conemaugh, a vo- zajo med Cleveland in Pittsburgh pa plača sam. Sprejeto, da se mu izplača vozne stroške med Pittsburgh in Conemaugh.

Sobrat Krizančič, član društva št. 41, je zbole, ko je bil v glavnem uradu še zaznamovan, kot suspendiran, se ravna pravilih.

Zadeva sobrata Bajt, člana društva št. 44, se preloži do prihodnje seje, da se dobi nadaljnih poročil.

Istotako za sobrata Berdon, člana društva št. 45.

Za članice Gregorič od društva št. 49 se sklene plačati porodno nagrado, ker pravila o zadevi ne govore jasno.

Sobrat Valenčič, bivši tajnik dru- štva št. 55, si je brez dovoljenja dru- štva nakazal bolniško podporo, a kot bolniškemu nadzorniku, pa dal listino podpisoati nekemu členu, kateri pa ni bil bolniški nadzornik. Sklenjeno, da mora omenjeni povrniti tako poneverje- nje vsoto.

Sobratu Brodar in Jeran, člana dru- štva št. 73, dobila bolniško podporo, ker je zamudo zakrivil društveni taj- nik.

Sosestra Kavšek, članica društva št. 62, je po pravilih opravičeno pod- pore.

Sobrat Sitter poroča, da je prejel varščine za vsa krajevna društva, ra- zuna št. 62, katerega društva je še stara varščina v veljavi. Iste varščine veljajo za vsako društvo po \$1.50, to je za \$600.00. Vzelo se je za vsako dru- štvo po \$600.00, a ne po \$500.00, kot sklenjeno na konvenciji, zato, ker je jednaka cena za \$500.00 \$1.75 za po- kritje stroškov varščine na leto.

Seja zaključena ob 4. uri popoldne.

Viljem Sitter,
začasni zapisnikar.

NOVE STAVKE.

Dublin, Irsko, 16. sept. — Pre- ko 10.000 prevoznikov, transport- nih delavcev in drugih podobnih uslužbencev je zastavkalo, česar posledica je, da je več tovarn v- stavilo delo, pri poldozidanih po- slopij se ne more nadaljevati z- zidanjem, draginja dan za duem bolj narašča. Če takoj ne ugo- de delodajalec stavkujočim, bo izgu- bilo delo še nadaljnih 6000 delav- cev, ki so navezani na štrajkarje.

Liverpol, Anglija, 16. sept. — Posledice stavke v Dublinu se tu- di tukaj čutijo. V pristanišču je zastavkalo 3000 delavcev, ker je vodstvo nekaterim odpovedalo službo. Ladje ne morejo izkrcati svojega blaga, promet po kolo- dvorih je ustavljen.

London, Anglija, 16. sept. — Unija voznikov je sprejela danes resolucijo, ki zahteva, da morajo transportne družbe takoj zopet sprejeti vse on delavce nazaj, ki so jih odpustile zaradi nošenja unijskih znakov; v slučaju, da se to ne zgodi, bodo zastavkali vsi vozniki.

Neenavdno sredstvo zoper pi- jančevanje. Nekateri mestne up- rave na Nizozemskem so uvedle zopr pijančevanje nenavdno sredstvo, ki pa dobro učinkuje. Sredstvo je za pijanece blagodejno, ampak precej ostro za prodajalce opojnih pijač. Ako zagleda straž- nik na cesti moža, ki negotovih korakov kolovratu proti domu, po- kliče voz, naloži na voz pijančka in peljeta se na policijski urad. Zdravnik pride in odloči, kdaj da lahko odpošljejo pijančka domov. Domov ne gre peš, temveč zopet ga odpelje izvošček. Prihodnji dan dobi gostilničar pri katerem se je gost napil, račun za vožnjo in zdravnika, ki ga mora nemudo- ma poravnati. Odkar velja to de- ločbe zelo pojenjuje pijanče- vanje.

Raziskovanja v dolenskem Krasu. V letošnjem poletju so se vršila po Prezidskem, Ložkem, Dobropoljskem, Koranjskem in Luškem polju ter po dolini Krke hidrološka in geološka raziska- vanja. Izmed raziskavanj objek- tov je bil posebno zanimiv vodo- pad v 74 m globoki Žiglovič v Ma- li Gori med Ribnico in Dobropol- jem, dve ledeni jami v Veliki Go- rijci med Ribnico in Loškim Pot- kom in prehistorična najdba oko- stja nekega rogljarja, najbrže lo- sa. Za razjasnjenje hidroloških plevč Koranjske doline z nad njo in pod njo ležečimi kraji Slivni- co, oziroma Ložem in Krko se je izvelo več barvalnih poiskusov od katerih so se nekateri z uspe- hom posrečili.

Ali ste zapazili, da Vam je, ali da Vam bo v kratkem potekla na- ročnina?

Za vsak slučaj poravnajte ta- koj, da se Vam ne vstavi lista.

(Nadaljevanje z druge strani.) (kar je zopet laž. Socializem pusti vsakemu svojo versko prepriča- nje, ker socializem je v boju zoper kapitalistični sistem, ne pa zoper cerkev in vero. Da se pa včasih piše v listih o tem ali onem du- hovnu, je pa potrebno, da se raz- krinka takega duhovna, kateri je v službi kapitalizma ter pripravl- jen vsak trenutek izdati delavce, kateri se borijo za svoj obstanek. Za slučaj si lahko vzamemo Ca- lumet, Mich, kjer se delavci bori- jo za svoj bori kruh in kaj ond- ni slovenski župnik Klopčič vse počne. Namesto, da bi vbože de- lavce spodbujal, naj ostanejo sta- novitni na štrajku, ter jim pripo- roča unijske, da bi tako gotovo zna- gali ter si priborili ter skupno kri- žarja; namesto, da bi delavce, od katerih žuljev brezdelno lepo in nemoteno živi, nagovarjal k slogi, jih pa nagovarja k neslogi ter ho- če s tem pomagati streti delavsko zavednost v korist kapitalistom. Ali je tak duhoven prijatelj nas delavcev? In še mnogo takih tič- kov je tukaj v Ameriki, katere podpirajo delavci, za zahvalo jih pa hočejo imeti še vedno v temi ter jih odvrtaajo od vsake zdru- žitve delavcev. Delavci pa, dokler se ne bomo združili ter skupno ko- rakali v boj zoper krivi kapitali- stični sistem, ne moremo upati na popolno zmago. Če se pa take du- hovne pokaže v pravi luči, se pa še ne more reči, da se s tem piše o veri in o cerkvi, ker to so le po- samezne osebe ter navadno še prav nizke vrste.

Nazadnje še nekaj! Nedolgo te- ga je list "Ave Maria" prinasel dolgo klobaso, v kateri piše mo- rilec Fr. Mali, da so mu vsega te- ga krivi socialisti in kaj vem se vse. In tukajšnji župnik Rev. Ste- fanič, ne bodi len, je namesto pri- dige imel dolgo udrihanje po so- cialistih na podlagi omenjenega Malijevega poročila. Ko sem pa pretekli teden bral o zločinu kato- liškega duhovna v New Yorku, — Hansa Schmidta, kateri zločin pre- sega vse do današnjega dne, — sem jo mahnil v nedeljo, 21. sept. k maši, meneč, kakšen utis bo na občinstvo napravilo poročilo vseh teh groznih činov Schmidtovih, katere bo g. župnik bral izpred altara. Ali glej ga spaka! Name- sto, da bi kaj povedal o svojem kolegu, je pa zopet udaril po so- cialistih. Zato bi se upal ponižno vprašati, ali so mogoče tudi temu "božjemu namestniku" Schmidtu krivi socialisti? Mislim, da duho- ven Schmidt ni pripadal sociali- stični stranki, kakor vem, da tudi lažnjivi Mali ni. In vendar se so- cialistom take reči obešajo na vrat, akoravno se nismo nikdar čitali, da bi socializem učil ubija- je, ponarejanje denarja, nemoral- no življenje, goljufije in druge take lumparije. Da se bo pa Rev. Stefanič lahko o tem prepričal, da je to resnica, ter da bo imel prili- ko se s socializmom seznaniti ma- lo bliže, da ga ne bo več krivo učil, mu jaz naročim list "Prole- tarec" za pol leta, upajoč, da ga bode pridno čital, ter, ko bode spoznal svojo zmoto, si bode list v nadalje naročil sam!

Socialistični pozdrav!

Resnicoljub.

NAZANILO IN ZAHVALA:

Tem potom se zahvaljujemo vsem rojakom, kateri so darovali prostovoljne prispevke, za rokaja Fr. Malija, kateri je bil že večkrat na večala obsojen in je sedaj pmi lošen v dosmrtno ječo.

Nabiralec M. Mali in J. Brule sta nabirala v Broughton in oko- lici. Darovali so sledeči: M. Za- gore \$10.00; Al. Gričar in M. Tr- kaj in Ed. Keschman po \$5.00; J. Škerbec, Fr. Košle in A. Demšar po \$2.00. Po \$1.00 so darovali sle- deči: Val. Ljzmar, G. Janh, J. Kržišnik, I. J. Zagore, A. Tomšič, J. Peterne, Fr. Trkaj, J. Košle, Fr. Burkele n Fr. Možina. Po 50 c: so darovali: M. Mlakar Fr. Šiflar, J. Dolinar, J. Oblak, F. Jerob, F. Dolinar, F. Posega, J. Dolenc, F. Gašparič, J. Kržišnik II., J. Božovičar, J. Zupančič in J. Laurič; neimenovani 30 c: Po 25 c so darovali: G. Kos, J. Lenaršič, L. Mlakar A. Lekše T. Raspet L. Berlič, And. Klobučar, And. Frlic, L. Košir, J. Dolinar, A. Vidmar, Fr. Dolenc, J. Setnik, F. Frelih, M. Čeru J. Čeperin, F. Moravec, J. Košir, J. Faidiga in M. Gustinčič. Skupaj nabrala \$52.70.

Nabiralec Jak. Brule in Ant.

Petrovič, v Broughton, Pa. in o- kolici: Darovali so sledeči rojaki: \$2.00 J. Leskovic, \$1.50 Fr. Bar- lič. Po \$1.00: Wl. Holtzhauser, M. Pfaffer, M. Trkaj in M. Rebernik Po 50 c: M. Kokalj, J. Debenč, Fl. Debelak, Neimenovani in Fr. Štrielj. Po 25 c: J. Turk, M. Ob- lak, F. Progar, A. Cirar, M. Klobučar, M. Jost in J. Ahlin, Fred Campi \$15.00.

Skupaj nabrala \$119.90.

Nabiralec M. Mali in J. Brule sta nabirala na Willock, Pa. Da- rovali so sledeči: Po \$1.00 L. Do- lenc in J. Maček, Po 50 c: Al. Šturm, Ant. Šturm, F. Sterle, T. Tušek, Jac. Debelak, F. Cigole, J. Šubie, J. Kerin, F. Fatur, Jos. Maček, J. Fatur, J. Godec, J. Am- brožič, J. Pintar, M. Bašel, E. Udovič, J. Molka, A. Sotlar, J. Fortuna in J. Miklavčič. Po 25 c: F. Knafele, M. Just, F. Jelovčan, K. Konrad, A. Skubie, A. Ster- bene, J. Krakar, J. Krakar II.; J. Kikel, J. Cigole, M. Miklavčič, F. Frlic, J. Skubie, J. Šifler, Ig. Vidmar, F. Sakeli, J. Obres, J. Zajec, F. Šturm, C. Gugelimo, J. Gorjup in A. Kisovec. J. Pretiš 20 c. Simeni 15 c.

Skupaj \$18.10.

Na Midway, Pa. sta nabirala Anton Petrovič in John Žitnik, skupna vsota od rojakov v znesku \$16.10 in na Large, Pa. ravno ista dva rokaja od rojakov, skupna vsota v znesku \$16.00.

Nadalje je nam poslala tvrdka Frank Sakser, iz New Yorka vsota v skupnem znesku \$14.50, ka- tero so poslali na omenjeno tvr- dko sledeči rojaki: Ant. in John Čufer, St. Paul, Minn. po 50 c; John Vodovnik, Milwaukee, Wis. 25 c; Martin Petrič, New York, N. Y. \$1.00; Jos. Podgornik, Her- ryetta, Okla. 50 c. Po Fr. Maliju nabrana vsota v Indianapolis, Ind. \$11.75. Torej skupaj od Fr. Sakserja poslano v skupnem zne- sku \$14.50.

Torej vse vsote skupaj se je nakolektalo v znesku \$129.30, za kar se vsem darovalcem prav le- po zahvaljujemo kr so se po svoji moči odzvali naši prošnji.

P. S. Kolikor je kateri nakolek- toval je vsaki za sebe obdržal, le vsoto, katero nam je poslala tvr- dka Fr. Sakser, smo razdelili na sedem delov in smo imeli po jed- nake vsote. Bilo je nas skupaj sedem mož, kateri smo plačali na- prej vsak po \$100.00. — skupno \$700.00. Kakor vidite iz nako- lektane vsote, smo pa prejeli le \$129.30, plačali pa za advokata \$700.00; torej imamo še celih \$570.70 več izdatkov, kakor pa dohodkov pri omenjenem nabi- ranju.

Kadar se bode torej še pripravil pisati Mali, ali pa bolje rečeno kaku duhoven, in da bode Mali le svoje ime obesil spodaj, da so ga duhovni rešili, potem naj nam po- prej povrnejo omenjenih \$570.70 in gotovo še tudi kaj rojakom po Moon Run-u, ali drugje, ker so tudi kolektovali. Šele potem lahko Mali, Zakrajšek in drugi poroč- jo, da so ga duhovni rešili. Dru- gače so ga pa gotovo več sociali- sti rešili, kakor so pa pisali, da so ga le socialisti v nesrečo pri- pravili.

Torej še enkrat vsem daroval- cem iskrena zahvala za vsaki cent, katerega ste nam podarili v po- kritje naših velikih stroškov.

S pozdravom in velpoštovan- jem bilježimo ndani rojaki:

Mihail Mali.

Jakob Brule.

Jugoslovansko Socialistično U- druženje, broj 22 je zbralo \$234.25 v Chisholm in okolici, dne 21 septembra 1913. za štrajkujoče v Michiganu. Darovali so sledeči po \$10: Stevo Gervais. Po \$5.00: Josip Jerbieh, John Jurkovich, Mihail Baieh, Frank Jurkovich; po \$3.00: Georg Slivac, Mile Pav- lovich; po \$2.00: Jure Bicanieh, Lovra Paskvan, Ant. Panijan, D. Zobeč; po 01.00: John Lajaci, N. Pavlovich, Joe Mihelic, Candido Zanon, Dane Majkovich, Ljuboj Sirovina, Frank Klobučarich, Dr. Jurkovich, John Vesel, Ant. Kom- pare, Frank Cvar, Math Vesel, Fr. Rihter, Mori Pecun, Maks Joleti, Petar Radakovich, Math Murrin, Georg Brinšek, John Rupcich, Tr. Selišnik, Slavish Bakery, Frank Medved, Juro Polich, Petar Mi- helich, Waja Bukvich, M. Gavrič, George Chrep, Grga Baieh, Mike Repaič, Stevo Hajdukovich, M. Serbijanka, John Turk, Risto Va- reanek, Petar Bukvich, Mile Mali- kovich, Mihailo Smiljanich, Fr.

Pavlovich, Ilay Butkovich, Mihailo Smiljanich, Frank Pavlovich, Frank Japieh, Nick Kovacevich; po 50 c: Luj Ferijan, Aug. Lov- renceich, Mile Cvetic, Lovra Sta- jnigar, Vaso Variack, Vaso Vido- nigh, Nick Radakovich, Andrija Modrieh, Petar Prosih, Petar Bu- talja, Mike Munkal, Lazo Vranesh, Frank Zlehnik, J. Oblak, George Gorse, John Stajduhar Neza Su- senj Dragoje Jankovich Iv. Vne- kovich, Jovan Lulihov, Alex Jor- gi, Mika Marieich, Joe Krpan, J. Secen, Joe Rožman, John Petruh, Stif Praprotnik, Joe Lovsin, L. Turk, Frank Sedlar, Joe Prusiich, Dr. E. E. Weber, Dom. Pietran- tonio, Ed. Ramponi, Maturi, Dane Vidnjevich, Hubin-drog store, S. Papas, Panian & Secen, Carl Pe- terson, Joe Gornik Frank Jez, A. Kšmri, Joe Irman, Frank Rego- šek, Frank Vidmar, Mike Vidmar T. Snedl, John Nels, Blaz Seme, John Pasnik, John Vesel, Andro Tomich, Jernek Lavrich, Math Ele, Jura Zorieich, Iv. Mihelich, Tony Medved, Wajo Vrzich, Juro Janputovich, Steve Biskupich, J. Cvar, John Sibre, Mike Bevan- dieh, Rojak, John Jenko, Hayes drug store, Math Plese, Peto, Geci, Marko Vuckovich, Petar Perner, Joe Grsieh, Vin. Knkela, Juro Tomac, Ant. Crkovich, Josip Crkovich, Mike Plese, L. Špraič Mile Sebalj, Luka Bizanich, Mile Krznarich, Stevo Bicanich, Louis Haveri, Dane Rukavina, Lazo Bu- rich, Misko Karakas, Geo Drae- novich, Geo Krznarich, Mike Ja- vor, Toma Smoleich, Toma Krz- narich, Geo Re-Ilija Jakieh, Kuzma Bolija, Ivan Baieh, And. Brajan, Joe Suster, Frank Kamšek, Sa- mac, Ant. Oblak, R. Hraik, Fr. Dubrovich, Joe Stonich, J. Stark. Simo Orlich, Dane Orlich, Stevo Knezevich, Milivoj Bukvich, M. Sman, Ivo Mesich, Karlo Rom- ano, John Bulad, Luj Mariko, Fr. Gornisek, Joe Oblak, Ant. Sker- janc, Mary Jenki, Jack Zank, Mary Repes, John Petek, John Košek, Vin. Olarich, John Dol- nar, John Tomsieh, Louis Kordis, Joe Tanko, Joe Koseak, Sam Sni- znik, Johana Zobich; po 75 c: John Zzone; po 30 c: Stif Pernak Jos. Nele, John Polich, Ant. Kukich, Nikola Bukvich, Iv. Baieh, Louis Stark, Fr. Hren; po 25 c: Martin Kaps, Martineich John, John Vesel, Pefar Gvozdanovich, Janko Vukovich, Mile Permut, M. Lagin ia, A. M. Brist, Andrija Modrieh, Tony Šuper, Bozo Knezevich, T. Pavlich, George Šebali, Fr. Turin ski Petar Morija, Jakov Zazvoda, Math Severinski, Nick Domlan- ovich Barbara Rozman, Iv. Bavae, Fr. Korošec, Pavao Muhvich, D. Ljubotina, Gajo Zaich, Savo Lu- zaich, Joso Grahovac, Fr. Klun, Furtino Rizzi, Ceare Ruate, Petro Fedriki, Egidio Rizzi, George Ka- sun, Mike Zalac, Sam Tonneff, B. Glusičar, Nukoa Trijnzma, Jovo Dimich, Tony Knezevich, Andre Sostarich Abram Pukerna, John Kosk, Robert Immaner, M. Fran- kovich, Slavko Pajor, Luj Benci- car, John Sterle, John Sterle, Jac. Drobnich, Angelo Kraine, Secon- do Sabatuei, Sajtantin Cajtano, Fr. Balantich, Aug. Delugar, Flor Letnar, Georg Pecovnic, Joe Rob- nik, Ig. Zamernik, Lud. Kočvar, Edw. Krans, Nik Dolencek, Frank Dolinček, Ant. Rihter, Joe Piskur C. J. Bikrma, J. W. Fieldman, S. W. Connor, Julius Grosso, Dom. Grosso, Roberto Zanatti, Giuseppe Miheto, Pietro Turman, Anias Riecheto, Ambroz Brago, Seviioni Mariiona, C. J. Johnson, Lonici Pinola, Rud. Stornik, Joe Petrič Lov. Stremecnik, Fr. Prepadič, Terezija Kreps, Ant. Ueich, Jormi Verant, Marija Jenko, Alojzija Vesel, Fr. Mlakar, Marv Koevar, Ant. Grizol, Fr. Sega Flor. Gervol Marjeta Rudolf, Joe Kolen, Mike Nabernik, Leop. Pustoslencek, J. Petek, Joe Pecovnic, M. G. Stark, Fr. Petrovich, Sani Snšnik, John Vidmar, Fr. Sušnik, Ilija Vuko- tok, John Županeich, John Kor- ber, Joe Samec, Tony Ivane, Ant. Mihle, Fr. Herilaj, Fr. Snšnik, Jov. Jenko Ant. Pšnik, Jože Im- kin, Fr. Sušnik, Ant. Podanšek, Ivana Zlantanar, Ant. Košir, Mery (Dalje na 5. strani.)

5. OKTOBRA JE PRVA RDEČA NEDEJA! ČE VAM JE POTEKLA NAROČNINA, A- LI ČE VI SE RADI NAROČILI NA PROLETARCA, STORITE TO NA TA DAN SAMI ALI PA POTOM NAŠEGA ZASTOPNI- KA.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:
slovenska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.Naročnina: Za Ameriko \$2.00 na celo leto, 1.00 na pol leta. Za Evropo \$2.50 na celo leto, \$1.25 na pol leta.
opis po dogovoru. Pri spremembi številke
in sloga novega naročnika tudi \$7.00 na leto.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by
South Slav Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.Glasilo Slovenske organizacije
jugosl. socialistične Zveze v
Ameriki.Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.
Advertising Rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

2146 Blue Island ave. Chicago, Ill

NAŠ BOJ SEDAJ IN V BODOČE.

Neodvisen, samostojen boj delavstva — to je nauk socializma, to je naše stališče in na vprašanje:

"Je-li v obče mogoča o osvoboditev delavcev brez socializma?" — bo odgovoril slehern zaveden delavec: Ne!

V socializmu je rešitev, v socializmu je osvoboditev! — Dokler obstoji današnja uredba človeške družbe, kapitalistična uredba, se morejo izpreminjati samo oblike suženjstva — ali suženjstvo ostane: eno trpljenje se more odpraviti, pa se zato pojavi zopet drugo.

Na zemlji sta danes dva sveta, dva razreda ljudi. Na eni strani stoje oni, ki so pograbil vse bogastvo, in ki lahko uživajo brez truda in skrbi. Na drugi strani so delavci brez vsakršnega posestva, proletarci, katerih edino bogastvo je delovna moč, ki jo morajo prodajati, ako hočejo živeti, a s tem, da jo prodajajo, ustvarjajo kapitalistom nova bogastva. Na eni strani je toliko bogastva, da ga njegovi gospodarji ne morejo vsega užiti, pa če bi si tudi izmišljali najraznoddnejše užitke — na drugi strani pa je pomanjkanje in stradanje. Kdor nič ne dela, — uživa ter se skoraj duši v izobilju. Kdor pa dela in proizvaja, — pa skoraj, da nima kruha!

Ako bi se to dogajalo po nekem večno nerazumljivem zakonu, tedaj nam v resnici ne bi nič drugega preostajalo, nego da se udamo v božjo voljo in oženo čakamo, kaj da še pride, da čakamo na smrt. Ali mi danes vemo in znamo, odkod krivica prihaja, mi vemo, kaj je vzrok tega nesmiselnega, neznosnega sistema. Mi dobro vemo, da so kapitalisti gospodarji dela samo zato, ker so v posesti delovnih, proizvodnih sredstev: zemlje, tovarn, rudnikov, strojev itd. Mi vemo, da je delavec v težki odvisnosti, ker ne more sam razpolagati s svojo delovno močjo, nego jo mora prodati onim, ki so si prisvojili vsa delovna sredstva. A kakor hitro nam je to znano, tedaj vemo, da bo delavec svobodno šele takrat, kadar bo odpravljeno kapitalistično gospodarstvo, kadar bo res gospodar delovnih sredstev in vsled tega tudi gospodar svojega dela in njegovih produktov.

Ali čim nam je sve to znano, ne smemo obupno čakati, da se na bogve kakšen čudežen način zruši kapitalistični sistem in nad njegovimi razvalinami zasije solnce socializma. Ne smemo nikdar pozabiti, da je vsakršen uspeh v človeškem življenju odvisen od moči. Neumestna potrpežljivost, prazno upanje ni rodilo še nikakršne zmage: zmiraj je odločevala moč.

Kapitalizem ne vlada po "milošti božji", nego s silo svoje moči. In vlada bo, dokler se ne pokaže, da je delovno ljudstvo močnejše, silnejše. Nikjer ni zapisano, kdaj bo delavski razred zrušil kapitalistično družbo; ali tudi brez vsakršnih proračunskih koledarjev je gotovo, da bo delavstvo treščilo ob zemljo zlato tele v tistem času, ko bo delavska moč večja od kapitalistične.

V boju mora delavski razred zbirati bojno moč, ki je za zmago potrebna. A v vseh delavskih bojih je najboljša in najodločnejša orožje poleg organizacije — delavsko časopisje. Prav za prav si tu

di močnih delavskih organizacij brez delavskega časopisja misliti ne moremo.

Kapitalisti vedo, kaj je časopisje, in od kapitalistov se lahko naučimo, kako je treba časopisje ceniti.

Ogromna je moč časopisja in kdorkoli stoji v boju, je moral spoznati njegovo moč. Časopisje je izživljalo vojne in sklepalo mir; postavljalo je in rušilo vlade, pripravilo je tudi pot kapitalističnemu izkoriščanju. Brez časopisja, brez tiska ne bi mogel kapitalizem živeti in vladati, kakor tudi ne more kapitalizem živeti in vladati, kakor tudi ne more gospodariti brez železnice in parobrodov, brez brzojava in pošte, brez borz in bank. Časopisje je kapitalističen ščit in meč, glasnik in prorok. S pomočjo časopisja vlada kapitalizem silnejše nego vlada s krono in žezlom.

Odkar se je delavstvo začelo buditi, opoznavati svoje nadloge in zbirati svoje sile, ima kapitalistično časopisje še eno, posebno svrhu: zavajati delavce, odvrčati jih od njihovega boja in ciljev. Niti ena podlost in četudi tako nespodobna, da je kapitalistično časopisje ne bi uporabljal v svrhu zavajanja in zatiranja delovnega ljudstva. Kapitalistično časopisje laže o peklu in raju, da bi v delavcih ubil zdravo pojmovanje o življenju na zemlji. Kapitalistično časopisje slavi najokrutnejše izkoriščevalce ter povečuje najhujšne poneumnjevalce. Odkar je delavstvo začelo misliti s svojo glavo, prinaša kapitalistično časopisje od časa do časa tudi kako resnično vest o socializmu — seveda med stotinami lažljivih vesti — samo da bi delavce laže zaslepilo ter se kazalo, kakor da bi bilo vsem slojem pravično. Danes se to časopisje ljudstvu priljubljuje, jutri ga bo zopet ogoljufalo in izdalo. V resnici služi to časopisje samo protidelavskemu kapitalizmu. Kdor brani privatno lastništvo delavnih sredstev, ta brani kapitalistični sistem, ta vzdržuje suženjstvo delavskega razreda.

Nasproti odkritemu in prikritemu kapitalističnemu tisku stoji bojno socialistično časopisje. Socialistično časopisje stoji in pada s delavskim razredom. To časopisje je zmiraj in brez prestanka na strani tlačnih, a proti vsem tlačiteljem. Socialistično časopisje je najmočnejše delavsko orožje in sicer tem močnejše, čim bolj je razširjeno.

Sodrug! Vam je li vse to jasno, ali pojmite pomen svojega časopisja? Ali, pojmite slovenski delavec, važnost časopisja za delavsko gibanje med Slovenci? Proletarci! Vi to pojmite, zato boste šli na novo delo in napeli vse sile, da poleg dela za organizacijo čim najbolj razširite tudi naše časopisje, povsod in na vse strani, kjerkoli žive in delajo slovenski delavci!

Delavci! Socialisti! Vsi na delo! Poučite svoje tovariše o važnosti organizacije in časopisja! Pridobivajte zmirom nove člane socialistični organizaciji. To je prvi, to je najnujnejši posel in noben socialist se ne sme odtegniti delu za organizacijo in prepotrebemu časopisju!

Delavci, sodrug! Zavedajte se, da brez organizacije in časopisja ne morete voditi osvobodilnega boja. Upoštevajte vsikdar, da boste zmiraj potom svojega časopisja najlažje razgnali mrak, ki obdaja le še preveč vaših bratov, katere bo samo čitanje naših časopisov privedlo v naše vrste ter jih trajno priklenilo na našo bojno organizacijo!

Delavci, vedite, da vam samo socialistično časopisje osvetljuje pota, po katerih vam je hoditi v boju za vsakdanji kruh. Delavsko časopisje vas uvaja v boj ter vas usposablja zanj. Ono vas neprestan obrani in zagovarja, ono vas vedno uči in hrabri, ono vas teži in navdušuje. Zato pa, slovenski delavci, slovenski protelarci, bodi vaše geslo: Delajmo neumorno in neprestano za našo socialistično organizacijo, vsak izmed nas maj smatra za svojo častno dolžnost, da pridobi organizaciji par novih članov: ali delo za organizacijo izpopolnjuje s tem, da agitiramo za svoj list. Organizacija in časopisje! Zanimarjati ne smemo ne enega, ne drugega. Organizacija je brez moči brez časopisja, kakor na drugi strani tudi časopisje ne more uspešno izvrševati svojih nalog, ako ne stoji za njim

organizacija! Tako organizacija kakor časopisje, oboje za eno moramo pospeševati, ako hočemo, da bo naše delo popolno, naš boj uspešen.

KDO JE RAZLAŠČEN?

Čudno logiko rabijo naši nasprotniki, kadar se jim zdi potrebno napasti programatične zahteve socialistične stranke in pobiti jaz socializem vobče. Tako je nedavno tega neki katoliški list pisal, da sprememba privatne lastnine proizvodnih in distributivnih sredstev v kolektivistično, oziroma razlaščenje kapitalistov kakor zahtevajo socialisti, pomeni "tatvino". In socialisti da valed tega "priporočajo tatvino".

Kako modro! Za ljudi, kateri imajo 365 dni v letu možgane na počitnicah, in kateri obenem mrzijo socialiste, a ne vedo zakaj, je taka trditve mastna klobasa, čee: Aha, zdaj vas pa imamo! Vi socialisti bi radi oropali kapitaliste njih lastnine! Vi zastopate tatvino!

Vredno je spregovoriti o tem par besed. Kaj so proizvodna in distributivna sredstva? Zemlja, rudniki, premogokopi, tovarne, stroji, orodje itd. so proizvodna sredstva; železnice, parobrodi itd. so pa distributivna sredstva. Denar samoočebni ni kapital; denar le predstavlja faktični kapital, bodisi surovi material: zemljo, rudo, les itd. ali pa izgotovljeno, rabno blago, dobrine.

Kako je pa kapitalist prišel do kapitala? Na kakšen način si je kapitalist prisvojil proizvodna sredstva? Kdor študira zgodovino kapitalizma in pa razvoj modernega industrializma, lahko odgovori na to vprašanje. Gospodujoči sloji so jemali drug drugemu in po staro in srednjeveških nazorih je bilo to popolnoma pravično, po človeškem in "modernem" pravu tudi. Zgodovina kapitalizma je zgodovina nasilnega razlaščenja družin, pa naj to zgodovinarji olepšujejo, kolikor hočejo.

Pojdimo dalje. Kapitalist danes poseduje rudnik. On ali bivši lastnik je našel rudo; ogradi jo, doličeno parcelo daleč na široko, kolikor se mu je zahotelo in rekel: To je moje. Seveda, po starem pravu je to pravično! Toda ruda sama na sebi je mrtev kapital in brez vsake koristi, dokler leži v zemlji nedotaknjeno. Kapitalist, oziroma lastnik rude bi gladu umrl poleg vseh milijonov vrednosti svoje lastnine, ako bi ne bilo nenosnostnikov — proletarev — delavcev, ki so voljni dvigati rudo na površje. Ruda zadobi svojo vrednost šele tedaj, ko je izkopana in spravljena na površje. Z drugimi besedami: delavec in samo delavec šele pretvori rudo v faktični kapital in ji da pravo vrednost. Kapitalist najme delavce, da zanj kopljejo rudo, zgradi topilnice, kjer zopet delavec spreminja rudo v kovino; zgradi tvornice, kjer zopet delavec izdeluje iz kovine razne porabne predmete; gradi železnico, katere prevažajo rudo in izgotovljen produkt na prej. Kapitalist res založi denar. Toda denar predstavlja kapital, katerega je delavec vzel iz zemlje. Ruda sama na sebi, kakor smo rekli, ni vredna nič, dokler leži v zemlji. Naj kapitalist poseduje rudnine celega sveta, revež je, če se rudnin nihče ne dotakne. Delavec šele, delovna sila je edini faktor, kateri stvarja rabni kapital in vse bogastvo. Kaj pa imajo delavci od tega? Le majčken, majčken del tistega, kar ustvarijo. Za uporabo svoje magične delovne, bogastvo tvorne sile, brez katere je ves kapital mrtva stvar, obdržijo le majhno drobtino, recimo dve desetini svojega produkta v obliki plače ali mezde. Ostalih osem desetini dobi kapitalist, ne da bi za las vrednosti kaj produciral. Kapitalist vzame delavcu osem desetini vsega produkta le zato, pravi, ker je proizvodno sredstvo: rudnik, tovarna, mašina itd njegova in samo njegova lastnina.

Tako torej vidimo, da se pod privilegijem privatne lastnine proizvodnih sredstev izvršuje največje sistematično razlaščenje, kar jih more človek misliti. Današnji mezdni sistem proizvodnje ni nič drugega, kakor nepretrgano razlaščenje, katerega izvršuje kapitalist nad delavcem. Seveda, kapitalistična pamet, ki se še vedno drži starega, barbarskega nazora, ne more tega zapopasti. Ta nazor je star, kolikor je stara

privatna lastnina. In forme so spremenjene. Tako na primer je lastnik v starih časih — in še pred 50 leti v Ameriki — kupil delavca z vsem njegovim telesom: delavec (suženj) je bil njegova lastnina ravno tako kakor konj ali klobuk; hrani ga je in oblačil, a če se mu je poljubilo, ga je tudi ubil. Danes kapitalist ne more več kupiti delavca telesno, pač pa kupi njegovo delovno silo. Ker sta pa delavec in njegova delovna sila neločljiva, tedaj kapitalist z delovno silo kupi tudi delavca, dasiravno se mnogi delavci tega ne zaveda. Kaj je torej razlika? In kakor je bila svojočasno telesna sužnost nekaj kar mora biti, tako se smatra danes mezdna sužnost nekaj takega, kar mora biti in ostati na vse večne čase. To je tisti barbarski nazor, kateri še vedno "pana" delavce, da si drugače ne morejo predstavljati sistema, — da mislijo, da tako mora biti — da smatrajo kapitaliste za svoje dobrotnike, ki jim dajejo zaslužek in da bi brez njih ne mogli živeti. Po tem nazoru je eden človek več kot drugi; jeden sme celo življenje prenameriti v brezdelju, a drugi mora zanj delati — in vse to vsled privilegija privatne lastnine proizvodnih sredstev, ki mora biti sveta in nedotaknjena.

Ponavljamo še enkrat in na kratko:

Privatna lastnina vseh proizvodnih in distributivnih sredstev temelji na krivici, na razlaščenju. Pridobljena je nasilnim potom. Po naravnem pravu, ki je temelj modernega človekoljubnega nazora, nima noben človek pravice nad življenjem drugega človeka. Moderni industrializem, ki je vedno večji in popolnejši faktor v proizvodnjah potrebnih, je priklenil delavca na mašino, tako da je današnji delavec del živ privesek mašine. Ker pa kapitalist poseduje mašino in ostala proizvodna sredstva, poseduje konsentno tudi delavca. S tem, da je delavec mezdni suženj, je obenem tudi njegovo življenje popolnoma odvisno od kapitalista. Kapital sam na sebi je mrtev, dokler ga delavec ne preobraz v raben produkt; vsled tega je delavec jedinstven vsakega bogastva in pospeševatelj kulture. Po vsaki pravici torej vse bogastvo, ves kapital, naradni in proizvodni spada tistim, ki ga preobrazujejo in ustvarijo. Dokler pa delavec tega nima, je razlaščen za plod svoje delovne sile.

Ali se torej sme razlaščenje kapitalistov smatrati za tatvino? Ako ti nekdo vzame suknjo in ti skočiš za njim, in mu jo vžame nazaj — kdo je tat, ti ali on? Ravno na ta način se produktivnemu ljudstvu odvzame njegove pravice, ali je potem to tatvina, če delavstvo zahteva nazaj, kar je bilo njemu vzeto? S preobratom privatne lastnine v kolektivistično bo šel le poravnana tisočletna krivica, ki se je zgodila produktivnim slojem: ljudstvo bo dobilo nazaj kar mu gre po naravnem pravu. Proizvodna sredstva — zemlja, rudniki, premogokopi, tovarne, mašine itd. — bodo skupna last vseh ljudi. Bodoči človek ne bo rekel: To je moje — temveč: To je naše, nas vseh. S kolektivistično lastnino, ki pomeni socializacijo lastnine in socialistični način proizvodnje, nastopi šele pravo blagostanje človeštva.

V interesu vsakega delavca torej je, da deluje za razlastitev kapitalistov. Z drugimi besedami: boriti se mora v socialističnih vrstah.

BELEŽKE

Zvezna zbornica ima dokaze, da eksistira telesna sužnost v polnem cvetju na Filipinskih otokih. Cena za mladega domačina, moškega ali ženskega, je od deset do sto dolarjev. Večina temnopoltih služkinj v hišah bogatih naseljenecov so kupljena lastnina svojih gospodarjev. Kongresnik Jones iz Virginije zanika dokazne in pravi, da je v zedinjenih državah — prav pred nosom — več telesne sužnosti kakor pa na Filipinih. Mož ima prav!

Ameriški mesarski kralji, ki so zadnje dni zborovali v Chicagu, so mnenja, da je draginja mesa zakrivila ameriška gospodinja, katere baje potrti in vstran vrže več mesa kakor ga pa skupa ali speče. Sure Mike! Mesarski kra-

lji imajo najbrž pobožno željo, da bi morali ljudje, zlasti revni sloji, tudi kosti pohrustati, vsled česar bi tudi mršava živina prinesla velik dobiček — in več dividende.

Guverner Sulzer v New Yorku, katerega so kapitalisti potom svojih političnih hlapčevov postavili na zatožni klopi, je živ dokaz, kako se kapitalisti do pičice ravna po svojem geslu: Nagraditi zveste in kaznovati nezveste. Sulzer je prišel v nemilost, ker se menda ni zmenil za komando "od zgoraj", ki so omogočili njegovo izvolitev. Zato mora zdaj iti.

Noben socialist in noben pravi prijatelj delavstva se še ni pritožil, da "Proletarec" piše preveč o michiganskem štrajku. Kdor to pravi, ta nima smisla o delavskem boju niti simpatij do naših bojujočih se bratov v Michiganu. Mi ne moremo pomagati, če se je tako daleč spozbalo po sodrugov v Milwaukee. Vsi ostali sodrug, naročniki in prijatelji našega lista odobravajo našo akcijo in jo podpirajo. Kdor pri tem nam nasprotuje, obenem nasprotuje štrajkarjem in delavskemu gibanju v obče in nad takimi ljudmi se raduje "Amerikanski Lažnjivec".

Preveč agitatorično pišemo? Kako pa naj delavski list piše drugače? Ali naj samo beležimo suhe vesti ravno tako, kakor bi poročali o toči, da je pobila polje in o kravi, da je vrgla trojček? Tako delajo nedelavski listi, ki se za stavarje v Michiganu zanimajo toliko kot za lanski sneg.

Prijatelji, mi ne pišemo niti eno desetino toliko o "farjih" kolikor pa "farji" pišejo o nas. In kar pišejo "farji" o socializmu in socialistih, je sama laž od konca in kraja ali pa komarji povečani v slone, medtem ko vsak pameten človek ve, da to kar mi pišemo o njih, je že davno priznana resnica. "Proletarec" se ni tri leta zmenil za "farje" in še danes se ne bi, ako bi nas oni pustili na miru. Kdo je prvi začel? G. Zakrajšek lahko ve, kdo se je pred enim letom z vso besnostjo zagnal v sodruga Kristana brez vsakega povoda.

"Socialistični voditeljski, zakaj ne greste med največje trpince?" vprašuje dalje isti "Lažnjivec". Mi smatramo delavce, mezdne sužnje, ki se borijo v stavki, za največje trpince. Kajti iz teh izvirajo vsi drugi trpinji v človeški družbi: mi smo del teh trpinov. Dali grede katoliški duhovni? Ali so šli duhovni na pomoč rudaškim trpinom v Calumetu? Ali so izdali kak apel v pomoč tem trpinom? Yes — šli so na pomoč kapitalistom! Katoliški duhovni vodijo skebe! Katoliški duhovni uničujejo stavko! Ali se to pravi pomagati trpinom? Odgovori "Lažnjivec"!

Zavetišča, sirotišča, klostri, "Hiše našega dobrega pastirja" in drugi taki brlogi v krepkih katoliških popov, so navadne ječe in prisilne delavnice. Zakaj "Lažnjivec" ne navaja "hiš našega dobrega pastirja" v Ameriki, kjer dekleta s silo uhajajo, ko ne morejo več prenašati nasilja in lumparij popov, ki niso dosti boljši od Rev. Schmidta. "Lažnjivec" naj enkrat začne z opisovanjem teh ameriških brlogov in mi mu lahko preskrbimo — lep material!

"Lažnjivec" z nekako jokavostjo piše, da cerkev ni odgovorna za hudo delstvo duhovna Hansa Schmidta v New Yorku. Mogoče ni. Zakaj pa "Lažnjivec" vedno piše, da je socializem kriv napak posameznih socialistov, dasiravno se niti en socialist na svetu ni storil niti tisočeri del takega hudo delstva, kakor je duhoven Schmidt? Ali ne govorite vedno, da socializem je nasilje, prosta ljubezen in vragvedi kaj še vse! Mi tudi ne bomo rekli, da je cerkev diktilarja Schmidtovo hudo delstvo. Toda sistem katoliške cerkve je tak, da mora roditi take zločine. Kje je prosta ljubezen večja kakor ravno med katoliškimi duhovni? Le bodite odkriti srčni in recite: Celibat je kriv tega! Ako bi Schmidt smel imeti ženo in rodbino, kakor drugi ljudje, bi nikdar ne bil storil grozno-

ga zločina. Ker pa katoliška cerkev vsiljuje celibat, je odgovorna za posledice. In ker katoliška cerkev zagovarja današnji zločinski kapitalistični sistem, zadeni tudi isto sokrivda socialnega zla.

Dajmo pravi "Am. Slov.", da je Schmidt morda slepar ali blaznež. Kako pa je to, da more "čisto in nezmotljivo" cerkev kdo potegniti tako grdo, da v njenem imenu mašuje, spoveduje in opravlja vsa popovska dela celih pet let — a ni duhovnik? Potemtakem lahko pride vsak slepar za "farja" v Ameriki! In norec ravno tako! Kdo more jemčiti, če ni še več takih sleparjev v Ameriki ki nosijo rimski ovratnik? In tem sleparjem ne sme nihče reči, da so sleparji ali noreci! Mašujejo, spovedujejo (romislite: nedolžni otroci pripovedujejo svoje "grehe" največjim zločincem, lopovom in morilecem kakor je Hans Schmidt, kateri je še 12 dni spovedoval, ko je umoril in raznesaril Ano Amuller!) a nihče ne ve, da so največje propalce na svetu. Šele ko jim pride na led posvetna oblast, tedaj jih cerkev proglasi za sleparje in norece! Zato cerkev sama nikdar ne izda take zločince! Kdo more jemčiti, da se naivni in nevedni ljudje, takozvani verniki, ne spove v svoje svojih naivnih grehov največjim zločincem v deželi, kojih črni grehi odvajajo vse grehe cele fare? Ako je Rev. Schmidt popoval pet let kot slepar in norec, ne da bi kdo znal o tem, ali ni potem mogoče, da je še marsikateri drugi pop slepar in norec? In hudo dodelec! Celibat vendar velja za vse duhovne enako in celibat navadno povzroča med duhovni in po klostrih nemoralnost, ki je posledica so drugi zločini. Ali ni torej mogoče, da se taka hudodelstva — umori deklet in novorojenčkov — ponavljajo dan za dnem v "čisti in nezmotljivi" katoliški cerkvi? — Kako boš na to odgovoril, Janez?

"Amerikanski Slovenec" je lopovski sramotil umrlega sodruga v Chicagu, kateri si je minulo poletje sam vzel življenje, ko se mu je omračil um. Pisal je, da ga je "socializem pogoltnil v blaznost". Well — če je duhoven Schmidt norec, kakor pravite, kdo je pa njega pogoltnil v blaznost. Ali morda vera? Čemu je zblaznel? Saj je vendar veroval in še danes veruje v Boga in vedno je pil tolažbo in krepčal svojo dušo iz studenca sv. vere in tudi drugim je dajal piti. Zakaj bi zblaznel?

Jolietški "Lažnjivec" pravi tudi, da je morilec Schmidt izgubil "zaklad sv. vere", zato je tak. Kako to, saj vedno govori, da ga je sv. Elizabeta navdihnila in da mu je Bog sam rekel, da mora doprinesti "krvavo žrtve". In Schmidt se ni izjavil, da je "odpadnik", pač pa vsak dan moli iz brevija kakor poročajo listi. Čemu torej lažete, da je "izgubil vero"? Pa recimo, da imate prav, da je Schmidt "odpadnik" — ali ni to za vas prekleto slabo spričevale? Duhovnik brezvernež, a kljub temu mašuje, spoveduje in pridigarja vernikom! Ali ni potem mogoče, da je med duhovni še več takih "odpadnikov, ki nimajo nobene vere v to, kar učijo, pač pa popojejo le za denar, za business! Spet si pogorel, Janez!

Nazadnje pravi "Am. Slov.", da takega lumpa (kot je Rev. Schmidt) ne bo zagovarjal, temveč da "zaslužni najostrejšo kazen, ker je izvržek človeštva itd." Ali ni to največje hinavstvo, kar si ga kdo more misliti? Duhoven Schmidt je sedaj, ko je posvetna oblast prišla na sled njegovemu zločinu, lump, izvržek človeštva in umreti mora na električnem stolu! Kje je sedaj tista "ljubezen do bližnjega," kje je "krščansko usmiljenje" itd.? Duhoven Schmidt je res velik lopov, da se nam studi, ali smrtno kazni mu pa le ne želimo.

5. OKTOBRA JE PRVA RDEČA NEDELJA! ČE VAM JE POTEKLA NAROČNINA, ALI ČE BI SE RADI NAROČILI NA PROLETARCA, STORITE TO NA TA DAN SAMI ALI PA POTOM NAŠEGA ZASTOPNIKA.

Proletarčeva "armada".

1. rdeča nedelja!

Ta armada stopi v posebno akcijo za 400 novih naročnikov 5. oktobra - na 1. rdečo nedeljo!

Aurora, Ill.: John Blaschitz, R. F. D. 4, box 63 A.
 Aurora, Minn.: John P. Neijlan, b. 78.
 Barberton, Ohio: Frank Levstek, 817 Wooster Ave., in John Balant, 311 So. 4th ave.
 Bear Creek, Mont.: Frank Danček.
 Bessemer, Pa.: John Popetnik.
 Biwabik, Minn.: Fr. Mahnič.
 Black Diamond Wash.: Martin Podpečan.
 Braddock, Pa.: Mike Bambich.
 Broughton, Pa.: Jakob Dolens, box 181.
 Butte, Mont.: Louis Sparaz, Frank Zajc.
 Buxton, Iowa: John Krasevec.
 Canonsburg in Meadow Lands, Pa.: John Koklich, box 276, Canonsburg, Pa.
 Carona, Kans.: Blaž Mesori.
 Carrollton, Ohio: Anton Widmar.
 Chicago, Ill.: Frank Wegel, 460 N. Halsted St.
 Chisholm, Minn.: Math Rihter, Anton Mahne.
 Claridge, Pa.: Jacob Okorn & John Mikar, box 68; Frank Surman, box 255.
 Cleveland, O.: Anton Pozarelli, 2554 E. 82nd St.; Anton Gradisher, 1158 E. 81st St.; Rose Kolar, 7613 St. Clair Ave.; Jos. Marinčič, 3536 E. 80th St.; Math Petrovič, 5912 Prosser Av. And. Miško, 1158 E. 81st St.
 Cliff Mine, Pa.: Moon Run Pa. in Imperial, Pa.: Math. Petrich.
 Clinton, Ind.: Viktor Zupančič, box 421.
 R. R.
 Collinwood, O.: Dominik Blümmel; Ant. Kuznik.
 Columbus, Kans.: Martin Jurečko, R. 3, box 60.
 Conemaugh, Pa.: Andrej Vidrič, box 523; Frank Pavlovič.
 Coulter & Robins, Pa.: Jernej Rupnik.
 Darragh, Pa.: John Matelko.
 De Pua, Ill.: M. Omerza.
 Detroit, Mich.: P. C. Ogilar; Joe Preimer; Thos. Petrich, 1184 Russell St.
 Dodgeville, Mich.: Valentin Krall, box 49.
 Dunkirk, Pittsburg, Kans.: Anton Tomšič.
 Dunio, Pa.: Frank Kaučič.
 East Palestine, O.: Frank Bogataj.
 Ely, Minn.: John Teran, J. Škerjanc, Louis Ferkol.
 Eveleth, Minn.: Jacob Ambrožič.
 Export in Pennsylvania: John Prostor.
 Fitz Henry, Pa.: Frank Indef.
 Forest City, Pa.: Anton Drasler.
 Fort Smith, Ark.: Frank Gorenc.
 Franklin & Girard, Kans.: Fr. Wegel.
 Frontenac, Kans.: Anton Katzman, John Bedene.
 Gilbert and Mc Kinley, Minn.: Joe Grahek, box 183.
 Girard, O.: Anton Strah, box 372.
 Girard, Ohio: Frank Ban, box 365.
 Glencoe, O.: Nace Ziemberger.
 Greensburg, Pa.: Frank Matko, Keystone Hotel; Frank Steiner, 415 Grove St.
 Hermine, Pa.: Jos. Bric.
 Hibbing, Minn.: Frank Hitti in Henry Delle.
 Huntington, Ark.: Karel Petrich.
 Imperial Pa.: Ig. Murshetz.
 Indianapolis, Ind.: J. Markich.
 Irwin in Wendel, Pa.: Louis Bric.
 Jenny Lind, Ark.: Frank Gorenc.
 Johnston City, Ill.: John Slivnik, Louis Bric.
 Johnstown, Pa.: Math. Gabrenja, Jacob Koeyan, 409 Ohi St.; Bern. Doblikar, 803 W. Raym St.
 Kenosha, Wis.: Frank Zerovec.
 La Salle, Ill.: John Rogelj, 1216-3d St.
 Maria Nolas, Vencel Obid.

Stranka

Youngstown, O.

Vabilo na javni ljudski shod kateri se vrši dne 5. oktobra t. l. to je v nedeljo popoldne ob 2 uri standard, v socialist "Headquarters" dvorani, v četrtem nadstropju na 14 Champion in E. Federal Street, Youngstown, Ohio.

Glavni govornik bo sodrug A. Gradishar iz Cleveland, Ohio.

PROGRAM:

1. Delavstvo in današnji krivični kapitalistični sistem.
2. Poduk o zboljanju delavskih pravic.
3. Kako naj se organiziramo v doseg naših ciljev.
4. V korist proletarijata.

Ker bo program jako zanimiv, se uljudno vabi vse Jugoslovane za mnogobrojni poset! Pripeljite seboj vse znanke, žene, dekleta in otroke!

ODBOR jugosl. soc. kluba št. 62

Chicago, 24. sept.

Zabava jugosl. soc. kluba št. 20 na severni strani se vrši dne 19. oktobra in ne 12. kakor je naznanjeno.

Zabavni odbor.

Cleveland, O.

Naznanjam vsem članom slov. soc. kluba št. 27, da se vršijo klubove seje vsak 2. in 4. petek v mesecu ob 8 uri zvečer. Ta sklep, kateri je bil sprejet na zadnji redni seji, stopi v veljavo dne 1. oktobra.

M. Petrovič, taj.

JAVNA ZAHVALA!

Tem potom še najprisrčneje zahvaljujem gosp. in gospe Komar v Milwaukee, Wis., za prijazen postrežbo, ki sta mi jo izkazala za časa mojega bivanja v Milwaukee.

Anton Mladič.

Corona, Kans.

VABILO

na veselico, katero priredijo skupno klubi jugoslovanske socialistične Zveze, št. 31. z W. Mineral, št. 81. Corona, št. 82., Skidmore in št. 91. iz Stone City. Veselica se bo vršila na dan 28. septembra t. l. na Coroni v dvorani sodr. Fr. Zupančiča. Pričetek veselice ob 11. uri dopoldan; ob 3. uri popoldne bodo nastopili socialistični govorniki v različnih jezikih. Igrala bo izvrstna godba: tamburaški zbor. Zatorej se najvjudnejše vabijo vsi razredno zavedni delavci, občinstvo sploh. Vstopnina za moške 25 c., ženske in dekleta so vstopnine proste. Za obilno vdeležbo se priporoča

ODBOR.

JOS. ERJAVČEV FOND.

Zadnji izkaz v št. 314 .. \$115.70
 A. Logar, Cleveland, O. .50
 La Salle, Ill. poslani po Ignac Novaku:

Thom Kralj \$1.00; F. Pirnat 50 c; Angela Kralj 25 c; Ign. Volk 25 c; M. Štor 25 c; F. Katar 25 c; T. Strabner 25 c; F. Jurjevec 25 c; Jos. Uhan 25 c; Ig. Zupančič 25 c; A. Gregorič 25 c; John Kralj 25 c; Rih. Kralj 25 c; Mary Kralj 25 c; Vik. Koklič 25 c; Egd. Hauptman 25 c; Fr. Krmelj 25 c; Fr. Zorman 25 c; Frank Mla kar 25 c; Frank Dolene 25 c; Geo. Smolich 25 c; Joe Miklavčič 25 c; Joe Klanšek 25 c; Ad. Šebat 25 c; John Koklich 25 c; Ant. Dolane 25 c; Fr. Golob 25 c; Geo. Muc 15 c; Adam Čepuš 20 c; John Trebusak 15 c; Jos. Slogar 15 c; Mart. Marzu 15 c; Mary Dobovšek 15 c; Fr. Kukavič 15 c; Roza Gregorič 10 c; Ig. Miklavčič 10 c; John Kerhn 10 c; Mary Dolane 10 c; A. Klanšek 10 c; Sam. Jaklič 10 c; Jos. Rus 15 c; John Sposta 10 c; Chas. Kavkenc 10 c; Fr. Petek 10 c; Jozefa Matek 10 c; Fr. Lovrine 10 c.

Jugosl. soc. klub št. 76 Euclid, Ohio .. \$2.00

Jugosl. soc. klub št. 45 Waukegan, Ill. 4.00

Iz Stauntona, Ill. poslano po Jos. Mostarju:

Bartol Jakuš 25c., Jos. Mostar 25c., John Mostar 25c., Anton Strah 20c., Fr. Jerkič 25c., Fr. Pervinšek 20c., St. Predikaka 25c., Jos. Klaužer 20c., Jak. Predikaka 20c. Skupaj do 30. sept. \$134.05.

Darovalci poslanih vsot na Fr. Matkota, katere delno je že izkazal v št. 314. Dali so:

Radley, Kans.: — Po 10 c so dali: Jos. Snoj, John Teršinar, M. Kremer, Mat Birk, Mary Birk, Fr. Jakše, Sim. Andrejčič, Al. Lekše, Gasp. Miklave, Majk Vozel, M. Freee, Jos. Podbregar, Tony Debeve, Mary Teršinar, Tony Bartol in Frank Vehar. — Po 15 c so dali: Jos. Grinberg in Fr. Grinberg. Po 5 c so dali: Stef. Erjavec. Po 50 c so dali: John Avbelj. Po 25 c John Koejan, John Markovič, Alex. Cukljati, John Dolene in Jos. Per. Po 20 c Jos. Juvan in Filig Poje.

Skupaj \$4.10
 Girard, O.: Nabiralei F. Ban, Jos. Čertalič, Ant. Strah in Fr. Supan:

John Rojšek \$1.00; Ant. Pišler 75 c; Ant. Strah 75 c; John Škof 75 c; Mike Lužar 50 c; Jos. Komljan 50 c; John Vidrgar 50 c; Matija Leskovec 50 c; F. Piteresen 50 c; Ferd. Kromberger 50 c; Fr. Supan 50 c; Jakob Žitnik 50 c; John Anžiček 50 c; John Savor 50 c; And. Jančar 50 c; Fr. Lužar 50 c; And. Vidrgar 50 c; Frank Zalokar 50 c; Fr. Rome 50 c; Jos. Bučar 50 c; Mike Jančar 50 c; Jos. Cektu 50 c; Bernard Dozlekar 50 c; Karol Parkar 50 c; Jos. Čertalič 50 c; Fr. Ban 50 c; John Rome 25 c; John Leskovec 25 c; Mike Jerina 25 c; John Lukan 25 c; Jos. Pajnič 25 c; And. Sumran 25 c; Jerni Černe 25 c; Nik. Kišič 25 c; Alojs Strah 25 c; Fr. Kogovšek 25 c; John Malovašč 25 c; Val. Kobal 25 c; Val. Kobal 25 c; Jos. Vidrgar 25 c; Ant. Vidrgar 25 c; John Galety 25 c; Vesela družba 25 c; Ant. Band 25 c; Fr. Bučar 25 c; Fr. Mihuš 25 c; Fr. Klešnik 25 c; Vinko Žitnik 25 c; Fr. Anžič 25 c; St. Jenoševič 25 c; Ana Jonesovce 25 c; Mike Skubie 20 c; John Kobal 20 c; A. Pelko 10 c; Gasp. Logar 15 c; John Engel 10 c; J. Brajar 10 c; Ig. Logar 10 c; Fr. Černe 10 c; John Komljan 10 c.

Skupaj \$21.40

Marianna, Pa.: Nabiralea V. Murn in F. Primožič: Po 50 c so dali: J. Dwilbus, Chas. Stevahn, F. Spegar, A. Zidilli, Mary Cost. Po 25 c: Fr. Primožič, Val. Murn, M. Tekauc, J. Mepaš, P. Cvirn, Roza Kočevar, T. Kočar, F. Kočar, Vine. Kočar, L. Miheve, Silv. Kasegranda (27 c) L. Metelko, Andy Arter, Paul Dalis, B. Dalis, John Strak, Fr. Brunath, Louis Golob, M. Artac, Sam. Waigner, J. Misleta, J. Obid, Fr. Sinkovec, Maks Andrandeč, Mana Zore, Chali Hobe, F. Hobe, H. Lannutt, F. Rozman, G. Mauneshah, Alb. Hazenbein Fr. Potisek. Po 20 c: A. Srniša. Po 15 c: A. Knaus in Jos. Knaus. Po 10 c: Neimenovan.

Skupaj \$11.12

TELEGRAM.

Greensburg, Pa. 27. sept.

PROLETAREC
 2146 Blue Island Ave.

GOT RESPIRE FOR ERJAVIČ.

M. J. LAVRINC.

2:28 P. M.

Slovensko: Dobil preložitve za Erjavca.

Popravek.

Med imeni darovalcev za Erjavčev fond sta bila izpuščena iz Pueblo, Colo., dva in sicer Jos. Jaklič in John Prijatelj, ki sta dala vsak po 25 c v ta fond.

TISKOVNI FOND ZA DNEVNIK.

Zadnji izkaz \$262.69
 Louis Bric, Johnston City, Illinois 1.00

Skupaj do 30. sept. '13. \$263.69

AGITATORIČEN FOND

za pošiljanje "Proletarca" med štrajkujoče rudarje v Michiganu:

Blagajna 21. sept. 5.84
 Jugosl. soc. klub št. 76 Euclid, Ohio 5.00
 John Križan, Reding, Pa. .... .50

Skupaj \$11.34

Izdaki:
 800 iztis. Prol. št. 316. .... \$8.00
 Poštnina broš. "Kaj je sreb?" 2.20

Skupaj \$10.20

V blagajni dne 30. sept. \$1.14.

FOND ZA MICHIGANSKE STRAJKARJE.

Denar iz tega fonda gre direktno v pomoč štrajkujočim rudarjem v Michiganu.

V ta namen je upr. Proletarca prejelo od sodr. F. Podboja iz Conemaugh, Pa. ček za \$53.15 s poročilom sledečih darovalcev:
 Louis Krašna 25c, Patrik Gilday \$1.00, James J. Teeley \$1.00, Louis Bavdek 25c, F. Koss 25c, William Sitter, 50c, dobiček od veselice slov. soc. klubov skupno s pev. društvu v Franklinu in Johnstownu, Pa., \$49.90. Skupaj \$53.15.

NAZNANILO.

Naznanjam vsem društvam S. D. P. Z. da bi tu navedene ne sprejeli v ne eno društ. S. D. P. Z. dokler ne poravnajo svojega dolga pri dr. št. 4 v Lloydell, Pa. To so sledeči: Louis Pajk, Filip Jurika, Jernej Selan. Dalje se opominja tudi tiste, ki so se zavezali, da bodo poravnali za eno mesečno sejo za Jurika in Selana, da store svojo dolžnost.

Pozdravi!
 Anton Gerbec, taj. dr. št. 4 S. D. P. Z. Lloydell, Pa., B. 35.

MED POTJO.

Kako mi žari glava po vsem tem hrupu, burnih doživljajih in prevarah današnjega dne.

Brzi koraki grem zopet z doma. Tu mi ni obstanka.

Pot me vodi mimo cerkve, kapelice in pokopališča.

Nasproti mirozova leži posekano hrastovo drevo.

Ha, kamor pogledam, povsod sama smrt, a v meni ta boj, ta oženj.

Naenkrat postojim. Zamislim se. Udarim se po čelu.

S trpkostjo v srcu sedem na odrešenika čakajoče deblo.

Oko mi stekleno zre v pokopališče, v kapelico, v zrak, a vse je mrtvo, ledeno. Le burja šumi, zvižga krog ušes in ubija glasove sicer tako glasne reke pod kapelico.

Snamem klobuk. Morda mi ta ledeni veter ohladi gorečo čelo. Nič — Vstanem, stopim k železnim vratom mirozova.

Ha, to železje je še mrzlejšje. Morda me to ohladi. Nehote naslonim čelo ob mrzlo železje.

Z vsa silo je začnem pritiskati ob železni drog. Nič več ne mislim na čelo, na možgane.

Mislil mi pohite pod gomile, pod te križe, v mrzle — grobove. Kaj se godi z vami, trupa, tu pod težko rušo?

Čemu bi razkladal, kako sem videl razpadati v leseni hišici, šesterorobati, posamezna bitja, ki se že mogoče razcepljajo v milijone in milijone bitij, samosvojih državci?!

In ni li tudi nad vami, ki tu razpadate, nekaj razsajal življenja vihar? Li niste tudi vi nekaj preživeli milijone grenkih prevar?

Li ni tudi vam nekaj gorelo sree, žarela lica in čelo? Li niso tudi vas nekaj morile ognjeno pekoče misli?

Dolgo mi vihra misel od groba do groba.

Ha, ta je že sam prah, — oni ima še kosti, no, onega se drži še kak kosček mesa, kože — Dovolj —!

Nazadnje se spodtakne oko še ob Tebi — filozof.

Prst je še čisto sveže nametana na Tvojo smrtno sobico. Upam, da Ti je gorko v globoki gomili. Krasni veneci, zloženi na hričku prsti, ki ti je naložena še v zadnjo težo, Ti delajo gotovo prijetno senco, a zraven tudi lepšajo tvoj — grob.

Pa, naj se zamislim še v Tvoje življenje.

Pravijo, kakor kdo živi, tako umrje. —

Ti si kazal obratno.

V življenju si se norčeval iz Jezusa in njegovih naukov ob vsaki priliki.

Kako strastno si ga poljubljal zadnjo uro — v svoji smrti. Kogar si v življenju sovražil, si v smrti klical k sebi! Govoril si veliko, — globoko, — prepričevalno. Ljudje so Te smatrali velikim, — prvim učenjakom našega kraja.

Rekli so ti — filozof.

Še včeraj, k zadnji poti, so Te prišli spremit od blizu in daleč. Gledale so množice, kako se seliš sem na ta miren kraj, gledale so, kako jih zapuščal in so — mislile, — mislile in govorile o Tebi —

mного. Takrat sem stal i jaz zamišljen ob teh vratih in sem šepetal polglasno sam sebi: "Kako čudovito je življenje, koliko zvitih skrivnosti skriva pod svojim temnim plaščem nerazumljivosti. Ti si delal, dosti govoril. Kdo več si li tudi vse razumel, — bil prepričan o tem, kar govoriš? Imel si dvome, — v dvomih si živel — a, v upu si — umrl —! Kdo bi Ti zameril? — Bodi Ti zadnji pozdrav!" —

Čelo mi je že ledeno. Pozabljen so dneva burne ure.

Trdih korakov odidem — v noč.

Škof.

(Nadaljevanje s tretje strani 6. kolone.)

Mukich, Žan Hren, Fr. First, Ant. Pire, Ig. Klančnik, Ferd. Životnik, Fr. Zajčumk, Mrin Separaveh, Iv. Plese, Antonija Polich, Ana Majnarich, Jure Žužek, Rozy First, Jakob Štefanec John Ruparich, Ant. Becina Joe Ruparich, Leop. Podgornik, John Turk Steve us, Jakob Primozich, Fren Naglich, Fana Petrich, John Karec, John Wintar, Fr. Wintar, Mery Medved, John Ule, Joka Kankaras, Steve Smiljanich, Milvoj Vnezovich, Ilija Kosovac, D. Rajacich, Ant. Miheleeh, M. Ozanich, Joe Klarich, Juno Klarich, Marti Miheleeh, Fr. Podloga, Jak. Lustik, John Arko, Fr. Dejak, J. Kasich, Joe Verant, Peter Fumič, Jack Stupich, Joe Otorukar, Mery Champa, Jovo Danculovich, Marija Danculovich, Dane Ognjanovae, Fr. Stukar, John Arko, Math Kosmrl, Math Severinski, Emil Mesich, Fr. Mesich, Petar Fisovec John Tanko, Nik. Siroka, Joe Vranich, Nik. Fumich, Mart. Perko- vch, John Fumich, Miho Krznarich, Nik. Drazanovich, Joe Berich, Fr. Sterle, Tone Stopasprina, Georg Panceur, John Kočevar, John Mustich, Joe Tanko, Joe Tanko S., Fr. Gouze, Tone Bauc, Charles Baraga, John Dolinar, Fr. Drau, Joe Hren, Math Medvedich, Joe Lavrinich, Bozo Pavich, Tony Rus, Orijasto Vasio, M. Drazanovich, Iv. Petrak, Tone Bubeich, Iv. Radatich, Nik. Rupich, Luj Jordana, Jos. Kukich, Martin Champa, Luj Vukadinovih, Iso Puhalo, Dane Orlovich, Nik. Hajdukovich, John Vukacich, Tony Jurkovich, Tosa Vranesh, Rade Vraneshovich, Rude Orlov, Trivun Tomich, Mar. Vranesh, Mane Loncar, Vasilj Orlijeek Valento Fiderica, Luj Gaspari, I. Vukadinovich, Todor Vajcich, P. Bukvich, Jovan Stivanovich, Mile Bukvich, Mile Vranesh, Dane Bukvich, Nik. Bukvich, M. Mesich Mrcolja, Mate Butkovich, Frank Juretič, Geo Jankovich, Marijan u kemp, Jovo Marich, Eni Hajdukovich, John Polienik, Leop. Vesel, John Cuk, Mato Ruzich, Viktor Simeich, Viko Stanich, Iv. Kinkela, Vajo Smiljanich, Petar Smiljanich, Pejo Smiljanich, Mil. Smiljanich, Jaka Barich, Nik. Vrzich, Spase Vujcich, Rud. Prucec, C. S. A. Zvicien, Fr. Bijnjak, Jak. Osmeh, Aug. Dimnik, John Lambberger, Ant. Rogel, Ant. Seron, John Kosmrl, John Laurich, Fr. Mlakar, John Baraga, Frane Krapena, Luka Skajar, Math Sniderich, N. N., Jack Nosan, Joe Janee, Fr. Zalar, Joe Zabač, Eriman Gornik, Toni Krelet, Petar Prebel, John Grill, Bernada Pretil, Jakob Babnik; po 20 c: John Preznik, John Smole, Lovro Semson, Lud. Drobnič, Joe Champa; po 15 c: Primož Vesel, Ver. Frankn, N. N.; po 10 c: Matija Kočevar, Frano Cjgelo, Fr. Šega; nečitljivo ime, Loknar, Janez Štrukl, M. Štrukl, Mho Vukovich; naknadno po 50 c: Janko Hajdukovich, Vajo Vadinovich. Naknadno još po \$1.00: Frank Oblak. Naknadno još po \$2.00: Cremes & Sartor.

South Slavic Socialist Organization No. 22.

Chisholm, Minn. M. Muvrin, tajnik.

Neki ljud je hvalil svoje blago neki ženski rekoč: "To je blago za večnost, in potem ga znate še obrniti dati."

Zdravnik: "Strežaj, kaj delajo bolniki, katerim sem včeraj zapisal zdravlilo?" Strežaj: "Šest jih je nočej umrlo!"

Zdravnik: "Kako vendar to, saj sem zapisal zdravlilo za sedem bolnikov!"

Strežaj: "Pač res; pa eden jih ni pil — in ta še živi."

Katoliška stranka v Meksiki, katara je najmočnejša politična stranka v omenjeni barbarski deželi, je na svojem zboru zadnji teden izrekla zaupnico tolovajski Huertovi vladi in obenem nominirala Huertovega ministra za zunanje zadeve svojim kandidatom za predsednika. S tem, da se je katoliška stranka izrekla za Huerto, izrekla se je za nasilje in umor, kajti Huertova banditska vlada sloni na nasilju in umoru — na krvavih truplih Madera in Suareza. Sedaj vemo, kdo vlada v Meksiki! Ali se je čuditi?

Duhoven Hans Schmidt je — kakor pravi — samega sebe poročil. To se tudi pravi: "In no mine patre, vzemi jo na kvatre"

... Ali ne, Jenez?

Kadar vam ni mogoče dobiti prav Richterjev Pain Expeller od vašega apotekarja, pišite na F. Ad. Richter & Co. 74-80 Washington St. New York (adv.).

Nekaj koplje pravega Pein Expellerja vam vedno prežene revmatizem. Pazite na ponarejanja. (adv.)

NEKAJ NAVODIL ZA NAŠE ZASTOPNIKE.

Da bo sodelovanje med zastopniki in upravnistvom Proletarca popolnejše in točnejše, priobčujemo sledeča navodila, po katerih naj se ravna vsi cenj. zastopniki pri pošiljanju naročnine ali dopisov:

1. Vsa poročila za v list naj bodo pisana na eni strani, in če je le mogoče — s črnilom.

2. Zastopniki, katerim je potekla pobotna knjižica, ali da jo sploh še niso prejeli, naj to nemudoma naznanijo upravnistvu.

3. Pri pošiljavi naročnine, je treba navesti vedno točen naročnikov naslov, kakor Bx št., ali hiš. št., ulico in mesto in državo.

4. Pri spremembah je treba poleg novega javiti tudi stari naslov.

5. Vsi denarni izkazi za katerikoli fonde, kakor tudi oglase ali dopise, ki ne dosepejo v upravnistvo do sobote popoldne, ne pridejo v prihodnjo — torkovo izdajo, ampak prvo izdajo za le-to, izvemši, če je pismo poslano po "Special Delivery."

Upravnistvo.

SOCIALIZEM IN MODERNA VEDA.

(Dalje.)

VI.

Poedinec in vrsta.

Se na drugi točki se razodeva genetično razmerje socializma in darvinizma, v opredelilni razmerja poedinec do vrste. Osemnajsta vek je končal z izključnim pravljenjem poedincev, človeka kot enote zase, in to mišljenje, ki je bilo zlasti pri Rousseauju v očeh, je bila naravna, toda pretrana reakcija proti plemski in duhovski vladavini fevdalne dobe. Individualizem je rodil politično konstitucijo, ki se ž njo pobavi pozneje in ki se v nji srečavajo voditelji meščanskega režima z anarhističnim individualizmom, ker verujeta obe smeri, da se dajo socialne razmere mahoma premeniti, s čarovnim znamenjem paragrafa ali z eksplozijo bomb.

Moderna biologija je popolnoma predrugačila pojem individua in je pokazala na eni strani, da je biološko in socialno le agregat prirojenih elementarnih individui, na drugi strani, da individua samega ob sebi nikjer ni in da eksistira individuum le kot del skupine. Vse, kar je živega, je asociacija, je skupina. Celo stanica, ki obstoja kot popoln organizem, ta izraz biološke individualnosti, ki se ne da več zmanjšati, je zopet agregat različnih delov (jedro, nucleolus, protoplazma), kateri so zopet agregati molekulov, t. j. atomskih agregatov. Atom sam je individuum, a ni življen. Vse, kar živi, je asociacija je skupina. Če se pomikamo v živalski vrsti od protistov do človeka, je agregat, je konfederacija delov zmerom spletenejša. Kakor odgovarja metafizični individualizem enolično in uniformno Jakobinstvo, prav tako vstreza socialističnemu pozitivizmu narodni in mednarodni federalizem. Kakor je organizem le zveza občin, okrajev in dežel, organizem človeštva le federacija narodov.

Kakor je bilo nesmiselno, predstavljanje si sesalec, ki bi mu imela glava in udje vsi enako obliko, prav tako nesmiselna bi bila politična upravna organizacija, po kateri bi imela severna ali planinska pokrajina države enak sistem birokratičnih oddelkov, enako pletenino zakonov, kakor pokrajina na daljnem jugu ali v ravnini, samo zaradi enoličnosti, ki ni drugega kot karikatura enote.

Ne nameravam se spuščati globlje v ta politična premišljevanja, ki bi izkazala za Italijo tako kakor za druge države zahtevo po politični enoti ob federalistični upravi. Jasno je, da je poedinec izgubil blesk samovlastnosti in da sta ga biologija in sociologija pahnila s prestola.

Poedinec obstoja le, v kolikor tvori del višje družbene enote. Zgodba Robinsona Crusoeja, naivni izraz individualizma, je le legenda ali pa opis bolezni. Vrsta, t. j. družabni agregat, je prava, živa in trajna realiteta življenja, kakor je dokazal darvinizem in kar potrjujejo vse pozitivne vede od astronomije do sociologije.

Konec 18. veka je izjavil Rousseau, da eksistira le poedinec in da je družba umeten produkt družabne pogodbe. Pripisujoč nestalnim pojavom takratnega zgodovinskega položaja, gnolobi ancien régime, ki je v njem živel, trajen obstoj, je proglasil družbo za izvir vsega zla, poedince pa za dobre po naravi; konec 19. veka soglašajo vse vede v tem, da je družba naravno dejstvo, napram kateremu je poedino življenje brez moči — od prvih družb živalskih rastlin pa do čed višjih sesalcev in človeških skupin.

Ne bom se podrobneje pečal s poizkusi Fouilléja in njegovih pristašev, da postavijo tik pojma narave pojem pogodbene družbe; očitno je to naziranje nekaj opreči in ga pri utemeljevanju izseljevalne pravice ni pogrešati. Oblika pogodbe, ki ob rojstvu poedince, t. j. ob najodločilnejšem dogodku njegovega življenja, v nobeni družbi ne prihaja v poštev je brezpomembna, tudi ako ostane poedinec v okolici svojega rojstva in ako razvija svoja nagnjenja in sposobnosti uveljavljajoč svojo individualnost le kot atom napram družabnemu in političnemu redu.

Najboljše, kar ima poedinec v sebi, zahvaljuje družabnemu življenju, tudi če je slednje bolehalo in magnito, kar je le prehodnega

pomena in oznanja le prihod nove razvojne faze.

Če bi poedinec kot tak mogel živeti, bi živel zadoščanju le enega obeh osnovnih instinktov, skrbi za živež, one prvotne in preproste funkcije, katero imenuje Aristotel ktisis, dobivanje živeža. Toda druga fundamentalna življenska potreba po reprodukciji istovrstnih bitij zahteva družabno življenje in prav iz te funkcije razmerja in reprodukcije se poraja pravni in družabni čut, ki navaja poedince, da ne živi zase, ampak v skupnem življenju. Lahko rečemo, da imata lakota in ljubezen, oba osnovna življenska nagona, za družbo pomen uravnovešujočega regulatorja. Ljubezen pomenja za večino ljudi glavno formo za porabo nabrane fiziološke in duševne sile, prihranjene od vsakdanjega kruha, odvzete vsakdanjemu delu ali pa v brezdelju nakopičene. Ljubavna razkošja so edina, ki imajo značaj splošnosti in enakosti, vsled česar imenuje ljudstvo ljubezen po pravici paradiz ubogih. Religiozni nauk: "Bodite rodovitni in množite se!", varu je hkrati interese vladajočih razredov, zakaj erotika upeha organizem, zlasti moški; v ljubavnem razkošju se pozabi gorje pomanjkanja in mezdne sužnosti, in hkrati izgubi organizem, ki se od erotike nikoli prav ne umiri, svojo prožnost.

Kakor odgovarja učinkovanju spolnega življenja množitev prebivalstva, prav tako onemogočuje prožnost množicega se prebivalstva okamenitev družabnega reda, proces, ki je v naši dobi provzročil značilen pojav proletariata; tako gre socialni razvoj neprenehoma svojo pot.

Ne da se tajiti, da so konec 10. veka pozitivne vede dognale, da živi poedinec le za vrsto, za edino trajno življensko realiteto, dočim so konec 18. veka domnevali, da je družba zastran poedincev in izvajali, da morejo in morajo živeti milijoni delavnih in trpečih ljudi zavoljo življenja nekaterih izvoljencev. Danes vidimo, da se znanstveno mišljenje premika v sociološki in socialistični smeri proti dedščini 18. veka, proti pretiranemu individualizmu.

Seveda kaže biologija, da se je izogibati nasprotnega ekstrema, v katerega so padle utopistične in komunistične smeri socializma. Te vidijo samo družbo in popolnoma pozabljajo na poedince. Biološki zakon pa je, da je življenje agregata — produkt življenja poedincev, kakor izhaja življenje poedincev iz sodelovanja njegovih elementarnih organizmov.

Zadosti je dokazano, da stoji konec 19. in začetek 20. veka označujejo socializem v popolnem soglasju z rezultati znanstvenega mišljenja, tudi v naglašanju zahteve solidarne socialne družbe na sproti izgredu doktrinarnega individualizma. Konec 18. veka je individualizem provzročil blagodejen potres, toda po brezobzirnem in neomejenem delovanju konkurence mora voditi do "osvojitve bodilnih" eksplozij anarhizma, ki oznanja "individualno akcijo" in ki pozablja na človeško in družabno skupnost interesov.

Prihajamo k poslednji dotiki darvinizma in socializma, kjer se najtesneje spaja.

VII.

Boj za obstanek in razredni boj.

Darvinizem izvaja ves mehanizem zoološkega razvoja vrst iz boja za obstanek, ki se vrši deloma med poedince iste vrste, deloma med različnimi vrstami. Prav tako izvaja marksizem mehanizem družabnega razvoja in zakona o razrednem boju, v katerem vidi gibanje človeške zgodovine in znanstveni ključ do nje in ki ga smatra tudi za ideal in brezpogojno normo političnega socializma, ki se tako odtegne vsemu praznemu, raztegljivemu in onemoglemu polovičarstvu čustvenega socializma.

Kakor je postanek življenja razložilo stoprav spoznanje boja za obstanek, prav tako nam je zgodovina človeštva umljiva šele po zakonu razrednega boja; šele po sled postanejo anali barbarstva, polkulture in civilizacije nekaj drugega kot večno izpremenljiv kallejdoskop individualnih činov, silna in nujna drama, ki je — zavredno ali nezavredno — v največje znanstvene podrobnosti kakor v svojih najkolosalnejših katastrofah opredeljena po gospodarskih razmerah, tej naradni in zatorej

neobhodni podlagi življenja in razrednega boja za gospodarske sile od katerih nujno zavisi vsaka druga sila moralnega, pravnega ali političnega značaja.

O tej veliki koncepciji, ki je neminljiva alava Karla Marxa in ki mu v sociologiji odkazuje tisto mesto, kakor je zavzemata Darwin v biologiji in Spencer v pozitivni filozofiji, bom še pozneje govoril, natančno opredelivši odnose med sociologijo in socializmom. 1) Na tem mestu pa je omeniti drugo analogijo med darvinizmom in socializmom, ki izraža pomen pojma o razrednem boju: v resnici ta pojem odgovarja osnovnemu zgodovinskemu dejstvu in more biti edina brezpogojna norma za nastop nove razvojne faze, ki jo socializem vidi prihajati in ki jo hoče izvesti.

Nauk o razrednem boju pomenja, da človeška družba, kakor noben živ organizem, ni enorodna masa, enakolična vsota več ali manj številnih nediferenciranih poedincev, temveč organizacija, ki je zložena iz različnih, z rastjo razvojem vedno bolj diferenciranih delov.

Kakor sestoji prvoživka skoraj le iz enorodne protoplazme v nasprotju z različnostjo, sestavlja jojoših kategorikoli sesalec, prav tako obstoji čreda primitivnih divjakov iz nekaterih rodbin, ki žive druga ob drugi v goli materijalni sosesčini, dočim se sestavlja družabna tvorba zgodovinskih časov ali pa sedanosti iz različnih razredov, ki se ločijo deloma po svojem posebnem psihofizičnem značaju, deloma po življenjskih in družabnih tradicijah in običajih.

Ti različni razredi so ali strogo registrirani, kakor indijske kaste od brahminov do sudra ali srednjeveške kaste od cesarja in papeža do vazala in cehovnika, tako da različni razredi poedincev, ki jim vsled golega rojstva pripadajo, ne smejo zamenjavati ali pa sčasoma izgube svojo zakonito opredelitev, kakor v Evropi in Ameriki po francoski revoluciji, da izjemoma poedinec prestopi tudi v drug razred, takorekoč po socialni kapilarnosti, kakor molekuli v ozmojenem procesu 1) Vsekako pa obstajajo različni razredi kot realna, slednjemu zakonitemu nilevanju upirajoča se dejstva, dokler traja prvotni vzrok njih različnosti.

Ravno Karl Marx je jasneje kot kdorkoli odkril njih rajson d'etre v nestanovitnosti socioloških pojavov in v različnosti gospodarskih razmer.

Naj se še tako menjavajo imena, obleke in odbojno učinkovanje v vsaki fazi družabnega življenja, vselej je tragično ozadje človeškega življenja nasprotje med privilegiranimi imetitelji proizvajalnih sredstev, manjšino, in med neposrednimi, večino.

Vojsčki in pastirji v primitivni družbi, čim je prvotni kolektivizem odstranjen po rodbinski, kasneje po individualni okupaciji zemlje, patriiciji in plebeji, fevdalni gospodje in vazali, plemstvo in ljudstvo, meščanstvo in proletarijat — sami različni izrazi enakega dejstva: monopol in bogastvo na eni, proizvajalno delo na drugi strani.

Velika važnost zakona o razrednem boju leži ravno v prepričevalnem dokazu, v čem da obstoji jedro socialnega vprašanja in katera pot pelje do njega rešitve.

Dokler ni bila dokazana gospodarska podlaga pravnih, političnih razmer s popolno jasnostjo, so se izerpavala socialno-reformna stremiljenja čisto nedoločena v zahtevi in delni osvoboditvi samih sredstev, javnega pouka i. t. d. Ne da se tajiti, da so te pridobitve bile zelo koristne, ampak najsvetejše je ostalo masam nedosegljivo in nevidno in nasproti gospodarski premoči privilegirancev so vselej vse pridobitve in koncesije v zraku, brez korenin, odločne od plodovitih in trdnih tal, ki dajejo trajne moči in življenja.

Danes, ko je socializem, in sicer še nikoli s tako znanstveno ostrino kot po Marxu, odkril v osebni prilastitvi zemlje in proizvajalnih sredstev jedro vsega vprašanja danes trka vprašanje ostro, jasno in neizprosmo na zavest moderne človeštva.

(Dalje prihodnjik.)

1) Pr. Lefargue. "Il materialismo economico di Marx" (Critica Sociale 1894.)

KAKO SI OHRANIMO ZDRAVE IN TRDNE ZOB?

Na roditeljskem večeru I. mestne deške ljudske šole v Ljubljani predaval zobozdravnik dr. E. Bretl.

(Dalje.)

Veliko večjega pomena, kakor ustna voda je zobna krtačica. Ta ne sme biti ne premeška, ne pretrda. Njena oblika ni toli važna; ščetine ne smejo biti pregošče zasajene. Z njo naj se ne snaži samo zunanje strani zob, ampak po seboj oni del zob, ki žveči in melje ter notranjo stran. Čistijo naj se slednjič zobje s krtačico ne le počez, ampak posebno v smeri od zobnega mesa proti kroni.

Priporočati je še nadalje dober zobni prašek, ki ima dvojni namen: prvič, da očisti zobe mehničnim potom in drugič, da napravi v ustih se nahajajoče kisline neškodljive. Večina zobnih praškov obstoji iz kredinega prahu in magnezije z malo primesjo olja in poprove mete. Karmin da rdečo barvo in saharin sladke okus, to je vsa skrivnost. Vsi ostali dragi zobni praški v lično izdelanih škatljicah in z bleščetimi napisi nimajo v sebi ničesar drugega ali pa povsem podobne snovi. Kupi za par centov zmlete krede (Schlemmkreide), dodaj morda še nekaj kapljice metingega olja in tako dobiš najboljši zobni prašek, ki zadostuje za celo leto. Zobni prašek naj se rabi k večjemu enkrat na dan. Ni priporočati praškov iz lipovega oglja, plovca (Bimsstein), iz pepela smodk, praženega kruha in iz stolčnih ostrigovih lupin, ker škodujejo s časoma emajlu.

Jako važno orodje za čiščenje zob je zobnik, ker se le z njim zmorejo natančno izčistiti predelki med zobmi. V mislih imamo tukaj seveda le zobotrebe, ki so shranjeni na umivalni mizi, ne pa onih, ki so v gostilnah sploh na razpolago. Najboljši zobniki so oni iz gosjih peres, ker so dovolj tenki in vendar precej močni.

Na nekoliko težji toda prav točen način se tudi lahko očistijo predelki med zobmi s svilnatimi nitmi.

Do tretjega leta naj mati otroku očisti usta po vsakem uživanju hrane, vsaj pa jutraj in poseben zvečer. Od tega časa naprej naj se otrok polagoma navadi sam čistiti svoje zobe, navadi naj se rabiti zobno ščetko. Če se v tej zgodnji mladosti pri otroku strogo pazi na snago, mu ta postane potreba in otrok ne bo šel več spat in ne bo šel k zajtrku, ne da bi si prej osnažil zobe.

S tem sem vam kratko razložil, v čem obstoja negovanje zob doma; druga, ravno tako važna točka pa je položena v roke vestnega zobozdravnika. Izkušnja nam reče kaže, da se v mnogih slučajih ne more preprečiti zobne gnilobe, če se doma še tako vestno negujejo zobje. O vzrokih bomo še pozneje govorili. Radi tega se naj začne od tretjega leta naprej z redno preiskavo zob po zobozdravniku in sicer vsaj dvakrat na leto. Na vsak način pa se naj to vrši preden otrok začuti bolečine. Če se dovede otroka šele takrat k zdravniku, ko ga že boli zob, tedaj boli tudi potrebna operacija. S tem zadobi otrok tak strah pred zobozdravnikom, da ga starši težko zopet dovedejo k njemu.

Kakor hitro se pokaže v kakem zobu luknjica, se naj takoj zalije; s tem se otroku ohrani mlečni zob do tega časa, dokler se ne nadomesti s stalnim zobom. Če se pa ne zgodi nič, začne zob kmalu boleti, otrok ne more več prav jesti, ker ga pri vsakem grizljaju zaboli. Navadno se naenkrat pojavi več takih gnilih zob in lahko se zgodi, da otrok vsled večnih bolečin in pomanjkanja hrane oslabi, tako da je mnogo bolj podvržen raznim nalezljivim boleznim. Edina pomoč v takem slučaju je, da se boleči zobje odstranijo. Na takem mestu pa, kjer so bili mlečniki prezgodaj umičeni, zaostane čeljust v rasti; ko pridejo pozneje stalni zobje, ne najdejo potrebnega prostora, iz česar rezultira mnogokrat nepravilna lega stalnih zob. Tako stalno zobovje, kjer so zobje pregošče ali nepravilno zasajeni, se mnogo težje snaži in radi tega mnogo lažje oboli na zobni gnilobi; prvi vzrok pa je bilo temu zanemarjeno mlečno zobovje.

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Ustanovljeno 16. januarja 1891

Bol. Pod. Društvo

Inkorporirano 24. februarja 1905 v državi Kansas

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MARTIN OBERŽAN, Box 72, Mineral, Kans.
Podpreds.: FRANK AUGUSTIN, Box 360, W. Mineral, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONUKAC JURŠE, Box 357, W. Mineral, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.
MARTIN KOČMAN, Box 482, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, Woodward, Iowa.
JAKOB MLAKAR, Box 320, W. Mineral, Kans.
JOHN ERŽEN, Jenny Lind, Ark., Box 47.

Sprejemna pristojbina od 16. do 40. leta znaša samo eden dolar. Vsi dopisi se naj blagovoljijo pošiljati, gl. tajniku. Vse denarne pošiljate pa gl. blagajniku.

V šestem letu, še preden izpače kak mlečnjak, se pokaže zadaj v čeljusti prvi stalni zob, to je prvi meljač stalnega zobovja. Akoravno je ta zob največji v človeškem zobovju, ga mnogokrat ne opazi mati, ali ga ima še za mlečnika. Ta zob je posebne važnosti; od njega sta mnogokrat odvisna razvoj in pravilna lega cellega pravilnega zobovja — V sedmem letu se menjaajo srednji zobje in v trinajstem letu je ta proces menjavanja že končan. Takrat ima otrok 28 zob. Šele pozneje, t. j. od sedemnajstega do štiridesetega leta se prikaže tretji meljač, takimenovali zob resnosti ali modrosti (Weisheitszahn). Ta zob mnogokrat sploh več ne prodre, ker ne najde prostora v premaxilni čeljusti in poznejši rodovi ga najbrže sploh ne bodo dobivali. Nasprotno so imeli naši predniki pred mnogo mnogo tisoč leti več zob kakor mi. Čim bolj so se razvili možgani, tembolj je zaostala čeljust in z njo število zob.

Samoočebni je umevno, da veljajo za gojenje stalnega zobovja ista načela, kakor za gojenje mlečnega in ta so: 1.) skrb za zobe doma in 2.) negovanje zobovja po zobozdravniku. Če se je otrok zgodaj navadil ravnanja po teh načelih, mu bo to kot odraslemu človeku neobhodna potreba, kakor pravi pogovor: "Stara navada je železna srajca."

Vsakemu zobozdravniku se velikokrat pripeti, da mu pacient po pravici toži: "Jaz storim vse za svoje zobe, jih snažim, grem štirikrat na leto k zdravniku in vendar vse zaman. Zobje mi gnijejo naprej". In takih pacientov je mnogo, taki pacienti smo več ali manj vsi. Vzrok temu nismo mi sami, vzrok temu so naši predniki, naši starši, naši življenjski pogoji, naša kultura.

Naše zobovje je degenerirano ne samo, kar se tiče števila zob, ampak tudi glede kakovosti in odpornosti proti gnilobi. Drugače si ne moremo razložiti žalostne resnice, da ima v evropskih mestih najmanj 95 odstotkov vse mladine slabe zobe. (Op. ur.: Tudi v Ameriki ni boljše.)

Zakaj živalim nikoli ne gnijejo zobje in zakaj opažamo isto tudi pri divjih narodih, pri katerih kuharska umetnost še ni razvita? Ker ti rabijo svoje zobe zato, za kar jih jim je dala narava. Njih življenjski pogoji so taki, da morajo izdatno rabiti svoje zobe: oni uživajo svojo hrano, bodisi sirovo meso, bodisi vegetabilno hrano, v taki obliki, da posamezni individuum sploh ne more ekzistirati brez dobrega zobovja. Radi tega koj izgine vsak v tem oziru slabšeji individuum in mu ni dana prilika, prenašati svoje slabe lastnosti na svoje potomce.

Tedaj izdatna raba zob je prvi pogoj za močno zobovje. Vsak organ, vsaka mišica, ki se izdatno rabi in vežba, se močno razvije, nasprotno degenerira vsak organ, ki se ne rabi. O tem se lahko prepričamo povsod in vsak dan.

S tem, da krepko grizemo trde stvari, postane cirkulacija krvi v čeljusti živahnejša in v zobeh se deponira več vapnenca in vsled tega postanejo zobje trdi. Dobro zavapneli, trdi zobje so pa najzaneslivejše varstvo proti gnilobi. In sedaj, cenjeni poslušalci, si predstavljajte kak moderni me-

nu. Z vso rafiniranostjo, z vso umetnostjo moderne kuhinje se skrbi za to, da zobem ne preostane niti najmanjše delo!

Seveda s tem ne mislim nikakor reči, da naj gremo nazaj na stopnjo divjih narodov, navedel sem jih samo zato, ker nam kažejo pot, po kateri moramo iti ako hočemo preprečiti popolni propad človeškega zobovja. Našega zobovja ne bomo mogli več mnogo po boljšati ampak koristili bomo našim otrokom in poznejšim zarodom. Vam, častite matere, polagam na srce da daste svojim otrokom kakor hitro so zato zmožni, krepko trdno hrano, katero morajo izdatno žvečiti, da jim daste rajši redilen reženi kruh s trdo skorjo, kakor ničvredne slaščice in prazno belo pecivo! Otroci in njih otroci Vam bodo hvaležni za to.

Ena najvažnejših točk v moderni medicini je profilaksa, to se pravi stremljenje za tem, da preprečimo bolezi, preden se razvijejo, ker bolezen je lažje preprečiti, kot pa jo zdraviti, kadar je že razvita. Ravnamo se tudi mi po tem načelu, da našim otrokom — pri nas je seveda že prepozno — zobje sploh ne bodo gnili, potem jih tudi ne bo potreba zalivati. Kakor je omenjeno, dajo največjo garancijo zoper gnilobo dobro zavapneli zobje. Naša skrb mora torej biti, da dobivajo naši otroci močne, dobro zavapnele zobe, ki so mnogo manj podvrženi gnilobi. Ali je to sploh mogoče doseči in kaj nam je storiti v ta namen?

Ekspertimentiralo se je v ta namen z različnimi živalmi, z levi, z leopardi itd. Ako se je dala noseči materi hrana, ki je imela v sebi veliko vapnenca, je bilo pri mladih celo okostje in tudi zobovje močno razvito, v nasprotnem slučaju pa so bili zobje in kosti pri mladih slabo razviti. Ravno tako je pri človeku. Pri njem se začne mlečno zobovje razvijati že v drugem mesecu embrijonalnega življenja in v sedmem mesecu so krone že zavapnele. V tej dobi torej mora mati dovajati sebi in s tem tudi otroku kolikor mogoče mnogo vapnenca in to se doseže s primerno hrano. V tem oziru grešijo zastopnice lepega spola, posebno imovitejših slojev naravnost neverjetno. Namesto da bi redno uživale krepke izdatne jedi, trpinčijo svoje želodec z različnimi praznimi sladkarijami. Posebno priporočati je, da se v tem času uživa redno v malih množinah sočivje, katero ima poleg zelenjave in jaje največ vapnenca v sebi.

(Konec prihodnjik.)

NAROČITE SE NA DNEVNIK "ZARJA"!

Kdor želi štati podučne članke o socializmu in novice iz starega kraja, ta naj se naroči na edini slov. socialistični dnevnik "ZARJA."

"Zarja" izhaja v Ljubljani, Šelenburgove ulice šte. 61 II in stane za Ameriko \$6 za celo leto.

5. OKTOBRA JE PRVA RDEČA NEDELJA! ČE VAM JE POTEKLA NAROČNINA, ALI ČE BI SE RADI NAROČILI NA PROLETARCA, STORITE TO NA TA DAN SAMI ALI PA POTOM NAŠEGA ZASTOPNIKA.

V. I. Dimitrijevič:
EDEN.

Ob desetih so pričeli streljati. Teško in mogočno so grmeli topovi, zgovorno in urno so ropotale strojne puške, in na dnu teh zvokov se je čulo neprestano, hitro dedranje strel iz pušk. Izza vogala so streljali na vsakega, ki je neprevidno pomolil nos na cesto, streljali so v okna hiš in v cerkve. In staro, z mahom poraslo kremleko zidovje se je stresalo in ječalo pred hrúšcem kanonade, kakršne ni slišalo niti ob Napoleonovem vpadu l. 1812.

Mesto je kazalo nenavadno lice. Okna so bila zaprta in trdno zabita z deskami; tramvaj s konji že davno ni več vozil; ves vsakdanji potek življenja je bil moten, prebivalci so utihnili in so se preplašeni skrivali po hišah; od časa do časa je podil iz vošček, konja krepko priganjač, ki je neprevidno pomolil nos na cesto, streljali so v okna hiš in v cerkve. In staro, z mahom poraslo kremleko zidovje se je stresalo in ječalo pred hrúšcem kanonade, kakršne ni slišalo niti ob Napoleonovem vpadu l. 1812.

"Streljajo, streljajo, mamica! Križ božji! Kaj bo iz tega? Mrzel pot me obliva... še nakupovati ne morem, tako živigajo kroglo okolo."

"Res, prav tako je, kakor da bi stanovali v trdnjavi. Ves dan je večer sedela moja gospoda brez kosila in večerje, pila je čaj in drugega nič. V službo gospod tudi ni šel."

"Kaj služba, preljuba! Vsak trenutek te lahko obstrele. Kamorkoli greš, streljajo topovi in se pode kakazi. Predvečerašnjim jih je srečal moj gospod. Komaj je odšel, so že pričeli vse razbijati... tedaj je sedel na tlak in jokal..."

Hu-u-ii! je zamolklo zadonelo nekje zgoraj in koj nato kratek, težak udarec; stene sosedne hiše so se zmajale in ropotajoč je padel stolpič na tlak. Kuharice so zakrčale in izginile. Kanonada je grmela, jasno so drdrali strel iz pušk. Prav takko je bilo, kakor da se podi tisoč zlih duhov z glasnim smehom in vriskom čez orjaško mesto, v divjen veselju vse umirajo, vse raztrgajo...

Gorje, kdor jim je prišel čez pot. Preko ceste je letel deček, brezskrbno živigajoč, s košaro na glavi. Ni imel daleč, takoj tam na desni strani je bil doma. Ali zli duhovi so že prežali nanj...

Izza zidu je previdno prikukala puška čev. Zablaznelo je, zapopotalo. Začuden se je ozrl deček naokolo, visoko je planil in padel kakor pri igri na sneg...

Puška čev je zopet izginila, vse je bilo mirno in tiho; deček se ni ganil. Le rdeč potoček, iz katerega je narahlo puhtelo, je tekla po snegu, vedno širji in širji...

In spet so zagrmeli topovi. Iz sosednje ulice je prihajal pretrpetljiv glas, nato je neznanški krik prešel kakor oster nož sveži, mrzli zrak. Drobec granate je raztrgal konju lačno. Krčevito je tolkel konj na tlaku okolo sebe in z vso močjo se je trudil, da bi vstal, ali iz rane je vrela kri v gorkem potoku, slabotnejši in slabotnejši je postajal konjev napor, pogled njegovih velikih, pametnih oči je postajal vedno motnejši in se prevlekel s smrtno meglo. Nad njim se je sklanjal voznič in kričal z blaznim in srditim glasom: "Ustreljen! Ustreljen do smrti!" Konj se je zganil zadnjikrat in iztegnil noge. Voznič je tutil.

"Proč pojdi," mu je nekdo zaklical. "Hitro pojdi, drugače ustrele še tebe!"

Voznič pa je gledal z blaznim pogledom na mrtvega konja.

"Ustrelje! Vas naj postrele! Prokleti! Morilec! Vsa Rusija hoče ugonobiti! Ne, tega ne bodo storili! Velika je Rusija! Na barikade pojdem! Vrat prigriznem morilec!"

Bič, ki ga je držal v roki, je zagnal v stran, potem se kučno in tekel, vpiljoč in grozeč.

Topovi so grmeli, zlobno in reko so se smejale strojne puške, stari kremleki zidovi so bridko zajecali iz stoletnega spanja.

Ves dan so streljali.

Od žganja in krvi omamljeni, so zavzeli v naskoku večkrat vojaški barikade, ali kakor gobe po dežju so zrasle zopet, in če so zrasli eno, so zadeli kmalu ob drugo, zapletli so se v žice in pa-

dali, jezni so se odmikali in zopet naskakovali in zopet obstali pred nenadno zraslo steno, ki jim je zapirala pot. Revolucionarjev niso mogli prijeti, skrivali so se nekje, tako da so vojaki prišli že ob um in mislo vedeli, s kom da se bojujejo, kdo da je ta nevidni, tajinstveni sovražnik. Včasih se jim je zazdelo, kakor da bi ne bilo nikjer revolucionarjev in kakor da bi bile barikade slepilo delo satanovo. Strah, porojen iz vražarstva, se je priplazil v njih preproste duše... Najraje bi bili utekli, končali to nekoristno, nezmislno vojno z nepoznanim sovražnikom po cestah in ulicah velikega mesta, sredi med hišami in cerkvami s pozlačenimi križi. Ali krogle, od katerih je vsaka zadela, ki so izza barikad letele nanje in šumele nad njimi kakor majhne, hudobne ose, so zbujele v njih slepo besnost, vražarski strah se je izpremenil v grozo in strah pred smrtjo in zopet so navalili v zaprte ulice, naskakovali barikade, razdejali, raztrgali, požigali so, ne da bi vedeli kaj, ne da bi vedeli zakaj.

Ena barikada se je zlasti odlikovala s trdovratnim odporom svojih braniteljev in je pošiljala smrtonosne krogle. Zgrajena je bila trdno in umetno iz vreč, napolnjenih s snegom. Vreče so bile polite z vodo, ki je zmrznila in vreče tako trdno združila, da se je napravila ledena stena. In za to neprodorno steno se je vzdigovala druga iz ravnopravnega pohištva, vrat, stopnic, podrtih brzojavnih drog in sodov. Troj no omrežje iz medene žice je jo ovijalo od zunaj in na vrhu je plapolala ponosno in veselo široka, rdeča zastava z napisom: "Živela svoboda!" Dragonci so večkrat naskočili barikado, ali male hudobne ose so jim prišlele naproti z jeznim brenčanjem, vse sale so se zdaj v tega, zdaj v onega, padali so vojaki in konji. Preklinjajoč so bežali dragonci, vlekli so za seboj ranjene tovariše in spotoma so streljali v brez mejni besnosti na mirno mimoidoče. In ledena barikada je stala še vedno ponosna in nedostopna in rdeča zastava je plapolala veselo nad njo in vriskala je svojo nemo željo: "Živela svoboda!"

"To proketo barikado moramo na vsak način dobiti," je dejal oficir svoji četi, ki se je vzvoljena plazila po ulicah med napoli podrtimi barikadami. "To je najvažnejša in najhujša točka, tam je gotovo največ teh malopridnežev!"

Vojaki so molčali in leno gledali okolo sebe, kje da bi uzrli pripravo zasedo. Trdi sneg je škripal pod njihovimi nogami in odmrznjena hvoja je odto odnevala v izdajalski tišini pustih ulic. Dan se je nagibal, ali nikjer ni zablaznela luč — vse je bilo kakor izmrto. Gosta tema je ležala črno v globini zaprtih vrat, skrivajoč tajinstva in oznanjačjo nesrečo. Po hišah, kjer je še pred kratkim kipele življenje, veselje in svetloba, je vladala globoka tišina; za okni so se motno svetlikali spuščeni zastori. Bilo je, kakor da bi gledala smrt sama iz njih — hudobna, poželjiva, zmagoslavna smrt...

Vojaki so molčali. "Poslušajte otroci," je prijazno dejal oficir, ki je s strahom začutil nemirno razpoloženje vojakov, "otroci, potrudite se vendar! Sami veste, da morajo biti izdajalci krepko kaznovani. Le služite batjuški carju, dobro vas bo poplačal. To proketo tolpo moramo razsekati na kose."

"Potrudili se bomo, gospod lajtnant," so mrmrali vojaki. Čuj — na vratih hiše se je nekak zgenilo, drvilo po cesti. Vojaki so se umaknili, oficir, ves blede, je zgrabil revolver.

"Fej, hudič," je dejal vendar eden vojakov, "to je bil pes. Tega ustrelijo! Umetnost!"

Postavili so se v red in vrsto in pričeli naskakovati iznova, postrani so gledali na hiše, ki so se gledale iz motnih šip zastrih oken. Kdo ve, morda se skriva za okni sovražnik in škodoželjno čaka ugodnega trenutka, da pošlje nasprotniku izdajalsko kroglo. Slabosti strahu pred smrtjo so krčila vojaška srca. Prestrašili so se in korak se je ustavil. Noge so zastale, mišice so ohromele, v ustih je bil ostudno grenak okus.

Eden se je izpodtaknil. Puški-

??? Kdo ve ???

Bivša moja soproga jo je dne 24. julija t. l. popihala z nekim — poprej pri meni stanujočim Ant. Gracerm.

Pobrala sta mi ves denar in ve drugih stvari. Vzela sta s seboj tudi oba moja fantička.

Kam se je podal omenjeni parček, mi ni znano.

Zato prosim cenjene rojake, ako izve kdo za njih naslov, naj mi ga takoj naznani, za kar dobi tudi \$5.00 nagrade.

Tu vam je kratek opis: Anton Gracar je star 34 let, doma iz Trebnja, okraj Novomesto.

Visok je nekaj nad šest čevljev, črnega obraza, trepalnice sevega očesa ima nekako zatrgano in oko se mu vedno solzi.

Najlažje ga je spoznati po njegovi komični hoji, ker hodi tako na drobno, kakor bi imel v kolenskih noge zvezane.

no kopito je padlo s subim trkanjem na trdi sneg.

"Vrag," so sikali tovariši nanj. Oni, ki se je bil spodtaknil, se je zopet vzravnil in jezno mrmral.

Hiše so molčale; motne šipe v okenih so postale še bolj motne, še bolj tajinstvene. Bilo je, kakor da bi se tam nekdo vil od pridušene, zmagoslavne smehe. Ko bi bilo mogoče, da bi jih videli, zgrabili, čelo proti čelu, prisa proti prsim, to bi bilo veselo, niti strahalo ne, v takem boju bi bil zmisel in bil bi lep. Ali hodi v temi, temi in miru nasproti, pričakovati kroglo izza oči in kdo ve, koga bo zadela, nihče ne ve, čemu naj strelija, to je bilo ostudno in grozno... Kdo so pogumni ljudje, ki so zapirali mesto s svojimi barikadami? Kaj hočejo, čemu so vstali zoper raz in postavio?

"Stojte!" je hipoma zapovedal oficir, hreščee, šepetajoče. Četa je okamenela. To je, to je ona proketa barikada. Neokusni nestor se je plazil na križišču dveh dolgih, krivih ulic; sumno je plapolala nad njim rdeča zastava kakor velikanski, ognjeni pič. Kakor povsod, tako tudi tukaj ni bilo nobene luči — vse svetilke so bile ržbite in drogovito so bili na barikadah. Ali nekje daleč se je vzdigoval proti temnemu nebu ognjeni svet in njegove krvavordeče senice so se igrale kakor krdi na rdeči zastavi. In zlate besede "Živela svoboda!" so se svetlo prelivalo, iskriale so se v temi in mrazu decemberskega večera.

Oficir je dajal polglasno kratka, hitra povelja. Vojaki so se razkropili v verigo in so se pričeli previdno, kakor mačke približevati molčeči barikadi. Ali tam so bili postali že pozorni. Hipoma je zatlel rumen plamenček, suho je zadonel strel in eden od vojakov se je pripognil k zemlji, bridko zastokajoč.

"Ogenj!" je zaklical oficir ka-

V Zdr. državah biva kakih deset let. Govori slovensko in nekoliko angleško.

Ona je stara 24 let. Njeno dekliško ime je Mary Krenker.

Je precej velike in drobne postave ter črnih las.

Govori slovensko, nemško in angleško.

Fantička sta — prvi Rudolf, star 7 let in drugi Franc, star 5 let.

Oba govorita slovensko in angleško.

Tukaj ta slika Vam predstavlja ženo in oba fantička.

Ako kdo najde to družino, naj samo starejšega fanta vpraša.

On mu bo gotovo povedal, kje so pustili svojega očeta.

Prosim cenjene rojake, ako kdo ta parček zasledi, naj mi blagovoli sporočiti na moj naslov:

Rudolf Pehar, Box 135 Carona, Kansas.

kor besen in pograbil sabljo. Toča krogel je odgovorila na osamel strel z barikade. Trdo so prasketale krogle na les in škripajoč so prodirale v ledeno steno; nekaj je šumelo in se podilo okolo.

Barikada se ni z odgovorom prav nič pobetela; ali vsakokrat, če je tam na njej zatle plamenček in zadonel ne preglasen pok, je tukaj kdo zakričal in se plazil k zidovju in z roko je tiščal rano, ki je krvavela.

Kri in besnost sta opijaniili vojake. Oficir je potegnil sabljo. "K naskoku, otroci," je zaklical, "pohite izdajalce do zadnjega. Za menoj!"

Vojaki so naskočili, klečali so oprijemali z rokami žice, tolkli po njih s puškami in bajoneti, premetavali so hlode in ledene plošče in pričeli so plezati na ledeno steno. Še dva sta padla spotoma, ali tovariši se niso zmenili zanja, z nogami so pomandrali njuju telesi in udarli so v sovražnikovo trdnjavo.

"Hura...!"

Trdnjava je zavzeta in zmagovaleci so poskakali drug za drugim čez prevrnjene brzojavne drogovje in udarli so v notranjost. Odsev ognja je postajal vedno bolj rdeč in krvav odsvit je lil po njih obrazih, spačenih od besnosti.

(Konec prihodnjič.)

Turnava, 10. V tovarni za steklene obročke je večeraj vsled požara nastala eksplozija. Enega delavca je raztrgalo na kose, pet drugih je težko ranjenih. Pravijo, da je imel ubiti Sollman dinamitne patrone pri sebi.

5. OKTOBRA JE PRVA RDEČA NEDELJA! ČE VAM JE POTEKLA NAROČINA, ALI ČE BI SE RADI NAROČILI NA PROLETARCA, STORITE TO NA TA DAN SAMI ALI PA POTOM NAŠEGA ZASTOPNIKA.

Zdravo slast

ima tisti človek, ki dobro prežveči in prebavlja svoje jedila.

Severov Želodčni grenčec

(Severa's Stomach Bitters)

pomaga tistim, ki ne morejo dobro prebavljati svoja jedila. Pomaga prebavi, odpravi napihovanje, gorečilo, zapenko in splošno slabost. Cena \$1.00

Okrepite živce

in rabite

SEVEROV NERVOTON

Priporoča se za zdravljenje

živčne onemoglosti, nervoznosti, nespečnosti, histerije,

in raznih drugih živčnih nepravil. Cena \$1.00.

Na prodaj so v vseh lekarnah. Ako jih ne morete dobiti, naročite jih od nas.

W.F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS IOWA

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in rane. Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pop.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago živi bolniki naj pišejo slovensko.

Delavci na Aurori, Minn., in tisti, kateri pridete na Auroro, ne pozabite poslati Kovačev "Saloon" kjer vam bodo sodr. Movian postregel s hladno in svežo pijačo in unikiimi smokami. Delavci, podpirajte svoje organizirane tovariše.

ANA KOVAČ, Aurora, Minn.

SLOVENSKI SALOON

LOUIS BEWITZ,

198 — 1st Ave., Milwaukee, Wis.

Izborna pijača, izvrstna postrežba.

Vsako uljudno sprejet.

JOE POLOVICH

do danes najmodernejši KROJAČ

dela obleke finih krojev po zelo zmernih cenah. Obleke zlika takoj sproti med tem, ko vi čakate.

3129 Broadway, St. Louis, Mo.

E. BACHMAN

1719 S. Centre Ave., Chicago, Ill.

je največja československa delavnica zastav, znakov, čepic in vseh društvenih potrebščin.

Zahtevajte takoj po pošti moj veliki cenik, ki ga Vam pošljem — popolnoma zastoj.

I. STRAUB URAR

1010 W. 18th St. Chicago, Ill. Ima večje saloge ur, verižice, pravnov in drugih dragotin. Izvršuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo niski ceni.

Ako želite slovenske gramofonske plošče, Columbia gramofone zlatino in srebrnino, obrnite se na nas!

A. J. TERBOVEC & CO.
P. O. Box 25, Denver, Colo.

CARL STROVER

Attorney at Law
Zastopa na vsih sodiščih.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET,
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

TUJOEM priporočam svoje dobro urejeno prenočišče in restavracijo, domačinom pa svoj saloon, vsem skupaj pa vse.

IG. KUŠLJAN
229—1st Ave.
MILWAUKEE, WIS.

M. JOVANOVIČ
84 — 6th Str. Milwaukee, Wis.
PRODAJA ŠIFKARTE.

Pošilja denar po pošti in brzojavno. Izdeluje: Obveznice — Pooblastila — Prepovedi, potrjene po notarju in ces. in kr. konzulatu.

EDINA HRVAŠKO — SLOVENSKO — SRBSKA AGENCIJA.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salun
NA 400 GRAND AVE., KENOSHA, WIS
Telefon 1199

ALOIS VANA

— izdelovatelj —
sodevice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.

1837 So. Flak St. Tel. Canal 1466

SALOON

z biljardom in keglijščem
Poleg saloonu dvorana za društvene seje, veselice itd.

John Stražisar
611 Market St., Waukegan, Ill. Phone St. 511.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

NIZKE CENE.

Velike ugodnosti:
električna luč, izvrstna kuhinja, vizo zastoj, kabine tretjega razreda na parniku

Sledeči parniki odplujejo ob 3 uri popoldan iz New Yorka:

Argentina . . . . . 28. maja

Oceanic . . . . . 7. junija

Martha Washington . . 14. junija

Za vse informacije se obrnite na glavne zastopnike

PHELPS BROS. & CO.

Gen'l Agt's, 2 Washington St., New York.

ali pa na druge uradne zastopnike v Združenih državah in Canadi.

POZOR! SLOVENCI! POZOR!

SALOON

s modernim keglijščem
Sveže pivo v sodčkih in buteljškah in druge raznovrstne pijače ter unikijske smokke. Potniki dobre čedne pramožije na slabo ceno.

Postrežba točna in isborna.

Vsem Slovincem in drugim Slovincem se tople priporoča

MARTIN POTOKAR,

1625 So. Centre Ave. Chicago

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik.

Ureduje od 10—12 predpoldne in od 7—9 zvečer. V sredo in nedeljo večer neuraduje.

Tel. Canal 476.

1842 So. Ashland ave.

Tel. residence: Lawndale 8996.

GOSPODINJE POZOR!

Priporočamo vam v prodajo vse stvari, ki spadajo v grocerijsko ali mesarsko obrt. Vse po najnižjih cenah. Na zahtevo se dovaža na dom.

G. Mamčillovič & Co.,

331 Greeve St., Conemaugh, Pa.

Tel. Con. 4050.

Važno upravljanje!

Do mi opravi najbolje in najceneje

Konzularne, starokrajne sodnijske vojaške

Javni notar Kaker
220% Grove st
Milwaukee, Wis.

Razno.

Dublin, 20. sept.

Dečki, ki obiskujejo učne zavode, ki so v zvezi s katoliško katedralo, so se pridružili veliki masi stavkarjev.

Korakali so z njimi v paradi skozi mesto.

Ko so prišli v šolo in so je pričel pouk, so imeli rabiti neko knjigo, ki je izdana od nasprotnikov unijskega delavstva.

Dečki so se pričeli temu protiviti.

Kakor na povelje se dvignejo vsi in glasno protestirajo proti rabi teh knjig.

Učitelji so se trudili mlade protivnike potolažiti in jih umiriti z lepimi besedami, naj odnehajo od svoje protivnosti in naj se pokore učiteljem.

Ker ni to nič pomagalo, so prišli za palice.

Mladi štrajkarji so se pa postavili v bran in so začeli metati v učitelje svoje ročne tablice, ravnila, črnilnike, — sploh, kar so dobili v roko. Dva učitelja so tako zelo premikastili, da sta morala v bolnišnico.

PONESREČEN ZRAKOPLOV.

Helgoland, 10. Sinoči okrog 7. je ponesrečen zrakoplov nemške mornarice "L. I." 18 morskimi milji severno od Helgolanda, ter se je potopil v silnem viharju. Torpedovke, ki so prišle na pomoč, so rešile šest mož; pogrešajo jih pa še šestnajst.

NOV KOMET.

Berlin, 10. Na zvezdarni v Sijemisu na Krimu je astronom Najumin odkril nov komet.

Kunschakova pritožba.

Iz Dunaja se poroča, da je kasijsko sodišče zavrglo ničnostno pritožbo Schmeierjevega zloglasnega morilca Kunschaka.

Zionistično vsenčilišče.

9. t. m. je zionistični kongres na Dunaju načeloma sklenil ustanoviti v Palestini židovsko vsenčilišče s hebrejskim učnim jezikom.

Dasi za prispevke še ni bilo nobene agitacije je, vendar že 400.000 frankov podpisanih. (Kako bo s hebrejskim jezikom, je pa vendar vprašanje. Na sedanjem kongresu je neko govoril hebrejsko, pa sta ga menda vsega skupaj dva delegata razumela). Kongres je bil pomoči zaključen.

Obdolženi požiga.

V New Yorku so zaprli očeta in sina Vitrano in Ivana Buttassoco pod obdolžitvijo, da so hoteli v Vitranovi brivnici podnetiti, da bi dobili zavarovalnine \$1000.

Buttassocija, ki je posestnik biljardne igralnice, dolžita oče in sin, da ju je on naščuval, napravil cel naert in tudi zažgal proti plačilu \$200.

Policija je našla v brivnici posodo, še napolnjenjo z benzinom. Tudi blazine in blazine brivskih stolov so bile prepojene z benzinom.

Ako bi ne bil ogenj še pravčasno zasačen, bi mogel nastati grozen požar, ki bi spravil v nesrečo vso okolico.

Krog in krog so namreč same lahko zidane lesene hiše, v katerih je počivalo v globokem snu 200 italijanskih družin.

— Visoka starost. V Gradu je umrl najstarejši meščan posestnik Pavel Dimböck v starosti 101. leta.

Dnaj, 10. Bakteriološka preiskava je dognala, da sta se v okraju Skole v Galiciji blizu ogrske meje primerila dva slučaja prave kolere.

Sarajevo, 10. V Tuzli je zopet nek delavec obolen ob sumljivih znakih. V okraju Brčka je en nov slučaj.

Budimpešta, 10. Kolera se epidemično razširja po velikih žu-

panijah Sraaz-Seerenyi, Ung. Bač-Bodrog, Baranja, Hajdu in Zemplin.

Kdor pa nima ničesar drugega, kakor samo denar, je pa še večji revež, ker niti med človeško družbo ne spada.

Ako človek nima denarja, je siromak; vse se ga boji.

Marsikdo trdi: "Sloga, ta nam je potrebna." Kakor hitro pa pride v resnici čas združenja, se že spremenijo in ne odobruje več tega, kar je preje sam trdil.

Kdor se strinja še z manjšo plačo, kakor jo dobivajo delavci danes, ta gotovo ne privošči kruha ubogim delavskim otročičem.

NAZNANILO IN VABILO.

Stem ste vabljeni vsi rojaki, kateri stremite po boljšem življenju, neodvisnosti, samostojnosti in uživati sad svojega truda, da si pridete pogledati lepe in obilne pridelke tukajšnjih rojakov in farmerjev, ter se prepričate na lastne oči in potem sodite po svojem premisleku, kje da je bolje za vas, mučiti se in garati po zaduhlih tovarnah, rudokopih in enakih zdravju škodljivih krajih, za par dolarjev, kar komaj zadostuje za boro življenje in vsakdanje potrebe, ali pa biti samostojen, in neodvisen, sam svoj delodajalec in gospodar na zdravem in svežem zraku v prijaznem in rodovitnem kraju, kjer se Vaše delo stotero izplača in kjer si v par letih po marljivem in dobrem gospodarstvu napravite eksistenco, postanete od vsakega neodvisen, sam svoj gospodar, ter premožen farmer katerega vsakdo časti in se mu ni treba uklanjati bosom, za iste krvav pot potiti ter njih žepi polniti, ki vas v zahvalo za to, v slučaju bolezni in onemoglosti brezsrčno odslove in Vaše mesto z novimi močmi nadomestijo, ne oziraje se na vas, in vašo usodo. Pomislite nekoliko, pripravite si boljše bodočnost, da boste enkrat uživali sad svojih žuljev in truda, da vam ne bo potrebna na stara leta skrbeti kje bode spal? kaj bode jedel? in kaj bode z mojo družino v slučaju da obolim ali celo umrjem. Še je priložnost in čas se takih skrbi rešiti in pripraviti sebi in svoji družini boljše življenje in brezskrbno bodočnost.

Kupite si kos dobre in rodovite zemlje v prijaznem in lepem kraju Wausauke, Wis., kjer imam še precej rodovite zemlje na prodaj po zelo nizkih cenah in ugodnih malih naplačilih, tako da si vsakdo, ako ravno je pri malen denarju lahko zemljo kupi in si boljše bodočnost preskrbi kjer bode brezskrbno med rojaki v tej slovenski farmerski naselbini sad svojega truda užival in kjer je v zadnjih 4 mesecih že nad 80 rojakov svoja posestva kupilo, kar je jasen dokaz, da je zemlja rodovita, kraj prijazen in zdrav, dobra in čista voda, ugodno podnebje in klima, kjer se ni bilo nikdar slabih letin in kjer je vedno dober trg ter izvrstne železniške zveze z vsemi večjimi mesti in trgi.

Kdor želi imeti posestvo v tem prijaznem in ugodnem kraju, naj pride naravnost sem v Wausauke, Wis. Ako pa želi prej kakih natančnejših informacij, naj piše takoj na

A. Mantel L. Box 221,
Wausauke, Wis.

kateri dobi takoj in brezplačno.

V dodatek naznanilu stem naznanjam vsem rojakom, ki so mi pisali, da pridejo v teku tega meseca, kakor tudi onim, ki so že kupili a se še ne naselili, da sem svojo pisarno iz Chicago preselil sem, ter se tudi sam tukaj za stalno naselil, tako da bode lahko vsaki čas rojakom na razpolago in v pomoč v vseh možnih ozirih in potrebščinah. Ko se odločite sem priti, kupite vozni listek direktno do Wausauke, Wis. in mi svoj prihod naznanite, da Vas tukaj na postaji pričakam in se za Vas zavzamem.

(Advertisement)

JOS. A. FISHER

Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smetke, l. t. d.
Izvrstni prostor za skrepčila.
3700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

Veselite in sreča.

Prizadevati bi si morali, da pridobimo toliko veselja in sreče iz življenja, kolikor mogoče. Bodi srečen in osrečen druge. Prvi pogoj sreče je zdravje, in prvi pogoj zdravju je popolna prebava hrane. Če prebava oslabi iz kateregakoli vzroka, jo Tri-erjevo ameriško zdravilno grenko vino spet pripravi do redne delavnosti. Iz telesa prežene vse tvari, ki ne spada tja, ter očisti in usposobi telo za prejemanje zadostne hrane. Prebavo to vince pospeši. Zato ga uživajte pri izgubi sile, pri zapečenosti, notranjih bolečinah in krčih, pri razdražljivosti in oslabelosti. Pri želodčnih in drobovih boleznih je to vince zelo izdatno zdravilo, ki učinkuje brzo in gotovo. V lekarnah. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. Kadar koli rabite liniment, da preženete bolečine, rabite Trinerjev liniment. Je najboljši. — Adv.

Dolžnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

Kadite izvrstne

NEBO
CORK TIP
CIGARETTES

Brez primere
najboljši

Vabilo na Desetletnico obstanka

Društvo Slavija, št. 1, S. N. P. J.

dne 5. oktobra, 1911, v Pilsen Auditorium, 1661 Blue Island Ave.

Začetek točno ob 2. uri pop.

VZPORED:

1. Korakanje po sosednih ulicah.
2. "Pozdrav" govori predsednik društva "Slavija", brat Mat. Kure
3. "Slavnostna zmaga" deklamira gđ. Rozi Raček
4. "Veteranom" govori preds. SNPJ, oziroma njegov pooblaščenec
5. "Hej Slovani" igra godba "Sokol"
6. Prosta zabava, šaljiva pošta in ples do 7. ure zvečer.

1. "Serenada" poje Slovenski Pevski Zbor "Slovani" iz So. Chicago.
2. "Življenje ni praznik" deklamira gđ. Helena Cvenkel
3. Slavnostni govor govori I. Žvanut in J. Verščaj
4. "Mornar" deklamira F. Škof
5. "Pogled v nedolžno oko" igra na piščalko F. Škof
6. Igra: "PRAVICA SE JE IZKAZALA"

OSEBE:

Ferjan, krčmar ..... brat Anton Jalovec
Krušec, berač ..... brat Ivan Žvanut
Peter, ... brat Slave Trošt
Pavel, ... brat Frank Švab
Janez, ... brat Anton Pengoj
France, ... brat Frank Ales
Abraham, ... sobrat Ivan Koren
Izak, ... brat Nikolaj Mensinger
Vstopnina za osebo, 25c. Dame v spremstvu moških in korporativna društva so vstopnine prosti. Za obilno udeležbo vabi ODBOR.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2616 South Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastoji.

Vse delo garantirano.

Pri ognjeni peči.

Bos proti Matijetu, uklonjenemu od trdega dela, ki mu lije pot curkoma raz vroče čelo ter si utira znoj s žuljevo roko: Kaj pa lenariš, ali si zato plačan? Matija dvigne svojo trdno glavo, prime za delo ter reče osorno, ne da bi pogledal svojega krutega priganjača: Obrisati se bom vendar smel, saj nisem suženj. Kot odgovor je dobil zvečer izplačan ves svoj piščl kravi zaslužek. Naenkrat mu pade v glavo dobra misel, da se nasmeji na ves glas ter sklene takoj, da ne bo več nikoli delal v tovarni, za druge. In kaj je storil? Čez dva dni se ga je že videlo, kako samozavestno je stopal po zeleni celini in ogledoval lepo krajino. Zakaj bi je tudi ne? Saj je na svoji zemlji, ki si jo je kupil ravno, na njej bo delal, živel in umrl. Neodvisen in samostojen je sedaj. Za sosedo ima rojake in ti so mu tudi povedali, da so zadovoljni, ker zemlja obrodi zelo obilno. Zdravi čisti zrak ga je v enem dnevu pomladil. Kako veselo je in vse polno življenja. Ne daleč od njega muljje malomarno lepe pisane krave bujno rastoče deteljo in timoti, v cementni jami se valjajo toletni prešili, na drugem koncu vodi oslabo velik pisan petelin nebroj svoje pernat družine, sad glavo se mu zbira truma igrajočih se domačih golobov, iz visokega, dolgo in debelo-klasnega žita se vzdigujejo žvrgoleči škrljančki, med gozdnim grmičjem pa se mu naenkrat prikaže lepa glavica radovedne srne. Tedaj stopi v gozd in se vleče na mehki mah. pod košati hrast. Kaka razlika med smrdetom in zaduhlim tovarniškim zrakom in med tem v prosti naravi. Vesel je danes Matija. Zemljo je kupil po ceni, ker je lastnik T. Kersten še precej star in hoče kolikor mogoče prej vse prodati. Ostanek bo plačal na lahke obroke. V mestu Crivitz, Wis., je dobil loto zemlje, kakor vsaki, ki kupi do 25. avgusta in tam si lahko postavi lepo hišo za rent, če ga veseli. In s tako malim denarjem je vse to dobil. Tudi vožni stroški so se mu povrnil. Iz čepa izvleče knjižico ter čita z vidnim zadovoljstvom ime zastopnika N. Pikler, 1526 West 21 St., Chicago, Ill., na katerega se je obrnil zaupno glede farne, ter želi po tistem, da bi drugi rojaki ravnali kot on.

"No Work-No Pay," The Workingman's Problem

Zanemarjen prehlad.

**Dr. Richterjev
PAIN-EXPELLER**

odstrani nevarne posledice, ako se pravčasno rabi po predpisih, ki so natisnjeni na omotu. 25c. in 50c. steklenice. — Pazite na ime in sidro na omotu.

F. AD. RICHTER & Co., 215 Pearl Street, New York, N. Y.
Dr. Richterjevo Congo Pilule olajšajo.
(25c. ali 50c.)

BELL PHONE 1316-J FISK

MATIJA SKENDER

SLOVENSKI JAVNI NOTAR

ZA AMERIKO IN STARI KRAJ

5227 Butler St. Pittsburgh, Pa.

POTOVANJE V STARO DOMOVINO POTOM

Kasparjeve Državne Banke

je najceneje in najbolj sigurno.

Naša parobrodna poslovnica je največja na Zapadu in ima vse najboljše ocesne črte (linije). Sifkarte prodajamo po kompanijskih cenah.

POŠILJAMO DENAR V VSE DELE SVETA. CENEJE KOT POŠTA.

Kaspar Državna Banka kupuje in prodaja in zamenjuje denar vseh držav sveta. — Pri Kasparjevi Državni Banki se izplača za 1.5 \$1, brez odbitka. —

Največja Slovanska Banka v Ameriki. — Daje 3% obresti. — Slovenci postreženi v slovenskem jeziku. — Banka ima \$5,818,821.65 premoženja.

KASPAR DRŽAVNA BANKA, 1900 Blue Island Ave., CHICAGO, ILLINOIS

CLEVELANDČANI POZOR!

Belaj & Močnik

6205 ST. CLAIR AVE., CLEVELAND, OHIO.

KROJAČA IN TRGOVCA, priporočava svojo

moderno trgovino z vsako-vrstno moško opravo.

Izdelujeva obleke po najnovejši modli.

Ameriška Državna Banka

1825-1827 Blue Island Avenue

vogal Loomis ulice

Chicago.

VLOŽENA GLAVNICA \$1,900,000.00

JAN KAREL,
PREDSIEDNIK.

J. F. ŠTEPINA
BLAGAJNIK

Naše podjetje je pod nadzorstvom "Clearing House" šikaških bank, torej je denar popolnoma sigurno naložen. Ta banka prevzema tudi ulege poštne hranilnice Zdr. držav. Zvršuje tudi denarni promet S. N. P. J. Uradne ure od 8:30 dopoldne do 5:30 popoldne; v soboto je banka odprta do 9 ure zvečer; v nedeljo od 9 ure dopoldne do 12 ure dopoldne. Denar vložen v našo banko nosi tri procenta. Bodite uverjeni, da je pri nas denar naložen varno in dobičkanostno.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "GLASILO" in "PROLETAREC" se tiskata v naši tiskarni.

Restavracija in kavarna "Jugoslavija".

1134 — W. 18 Str.,

CHICAGO, ILL.

— Domača kuhinja. Odprto po dnevi in ponoči. Unijske cigare! —

E. RICHTER, lastnik.

Conemaugh Deposit Bank

54 MAIN STR.

CONEMAUGH, PA.

Vložena glavnica \$50,000.00.

Na hranilne uloge plačamo 4% obresti.

CYRUS W. DAVIS,
predsednik.

W. E. WISSINGER,
blagajnik.

Pozor slovenski gostilničarji!

Moja trdka je prva in edina slovenska samostojna v Ameriki, ki importira žganje naravnost iz Kranjskega. Poskusite en zaboj 12 steklenic, od vsakega 3 steklenice brinjeve, slivove, tropinjeve in grenko vino. Zagotovim vam, da boste zadovoljni. Dokaz je, da v osmih letih nisem nobenega odjemalca izgubil na tej pijali.

Prodajem nekoliko ceneje kot kateri druga trdka, ker ne plačujem dražih agentov.

Prodajem samo na debelo. A. HORVAT, 600 N. Chicago, St., Joliet, Ill.

Dobra domača kuhinja.

Odprto po dnevi in po noči.

"BALKAN"

KAVARNA - RESTAURACIJA
— IN POOL TABLE —

M. Poldrugac

1816 So. Centre Ave.